... Библиотечная 15
гос. биб-ка им. Ленина (филиал)

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена ● ЕРА, 24 АПРЕЛЬ, 1980 ШУ. ● № 49 (6179). ● Мах 2 кепиг.

1-ча МАЙНА НАКЪАДОЛХАШ

Советски Союза къахьегамхой! Юрта боахам массе а оагIорахьеи динамичной дегIабоалабара тIехьа къовсам лоаттабе! Цунна индустриализации химизации, лаьттащта мелиораци сихагIа е, производствана специализации концентрации елга дегIадоаладе!

(КПСС ЦК ТIаьхехачашцара).

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

Республика юртарча къахьегимхоша В. И. Ленин ваь 110 шу дизар дездир кхашки хьинаре балхаш деш. Уж гIерт тIехьа ца йовлийташ бIаьстан культураш дIайийна яха.

БIаьсти тIехьа лларих лоацдача хана чакхдаха деташ нийсденнад кхашкара балхаш. Цу гIулакха боккха доархIам болаш да эффективность лакха йолаш техника лелаяр.

ХIанз юрта боахамашна дIадуиш латт гекараш, бальцадараш, шекара свеклаш, доанъара культураш.

21 апрель хьатIакхоечаш республике бIаьстан культураш дIайийнай 54 эзар гектара тIа, с дIае эзарех 20 процент. Гекараш дIайийнад 3 эзар гектара тIа, цох 16 процент хул. Шекара свеклаш — 5,6 эзар гектара тIа, на плана 61 процент а. Кхертолаш дIайийна яла йоахк. ДIаде дезарех ахакел совгIа генараш дIадийнад Грозненски Гудермесски районашка. Шекара свеклаш дIаера план Гудермесски районо кхоачашъяьй 88 процент, Шалински районо — 90 процент, хIаьта Урус-Мартановски районо дIайийнараш ахаш мара яц.

Бальцадараш дIадера план ахакел совгIа кхоачашъяьй Ачхой-Мартановски, Наурски, Шелковской районийкарча боахамаша.

Укх деношка механизатораш болалургба кертера культура ... дIае.

ДОАКЪАРА ЛАЬРХIА

Грозненски района «Атагинский» совхоза болхлой ихи бIаь гектар гаргга хургдолча кхашка дуккача шерашка гIаювла бальцаш доакъара дIае елэш я. Из болх сихбаь беш латт. Бальцаш дIаювш боахкача механизаторашта юкъе еттара дика болх бу Гадаев Iалаша, Ислангиреев Хьамзата. Юкъера лаьрхIача 150 процент кхоачашъю царех хIаране дийнахьара балха нормаш.

Бальцаш дIайийча силоса хьажкIаш дIае йолаергья, тIаккха — ялата Иа болх май бутт хьатIакхачалехьа баь баккха лаьрхIад совхоза кхаш леладераша.

Х. АТАБАЕВА.

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

Укх бIаьсти эггара хьалха горох дIае йолийр «Урожайный» совхоза. Агротехнически лоацдача хана чакхбаккха безаш бар из болх. Хьалхашка лаьттача декхарех механизатораш дика лоархIа а бир. Царна юкъе къаьстта дика къахьийгар Газбиев Абумуслима, укх шера совхоза вIашагIъехкача механизаторий нурсацка деша батIача Алиев Iумара, Шахбиев Шахруде, Юнусов Завалус, Сутаиб ... Газбиев Абумуслима лелаеча трактора тIехьайийза кхо селлка яр. Норма 25 йолаш дийнахьа 40 гектар дIаювра цо.

ХIана помидораш дIаювш ба кхаш лелидераш. Из болх геттара дика бу механизаторашта Демильханов Мохьмада, Махьядиев Ахдана, лаьтта бу мел дика дуж хьожаш селлкаш тIа латтача Джамбекова Раис, Цацаева Зулпас.

М. ГАДАЕВ.

Грозненски «Электроприбор» завода коллективо укх шера хьалхарча кхаь бетта планал совгIа арахийцар 45 эзар сома маькха тайп-тайпара продукци, хIаьта заданел совгIа потребителашка дIахьачийтай 28 эзар сом мах бола товарни продукци. Олимпийски символика а йолаш арахеца елаш хинна продукци бIаь эзар сома маькха мара ца хиннача, арахийцар 114 эзар сом мах болаш я. Поважачул тоьла дуккагIа кийчьяьй пачхалкхен дикала Знак йола продукци а.

Ростовчаний инициативагIа къахьегача заводерча ерригача цехашта, участкашта, бригадашта, бIаьи болча болхлошта тIехьабусиага фуд хац укх тIеххьарча хана. Дзим шоай смени нормаш 130—140 процент кхоачаш а еш, кийчъю продукци дикеи тIехдикеи мара ца хулийташ хьинаре къахьегаш ба «ЭР-120» яха аппараташ хьаеш бола слесараш - сборщикаш, коммунистически къахьегама ударникаш Кобылевский Николай Иванович, Литовченко Леонид Данилович, Куликов Анатолий Михайлович, кхыбараш. Эггара хьалхарчарца иттлагIча пятилетка задании кхоачаш а яь, тIайоагIача пятилетка чотагIа къахьега болабеннараш а уж ба.

СУРТА ТIА: слесараш-сборщикаш Н. Кобылевский, Л. Литовченко, А. Куликов.

И. ПЛИЕВА сурт.

КПСС ОБКОМЕ

ЛЕНИНА ВАСКЕТАШТА ТЕШАМЕ ДОЛАШ

Нохч-ГIалгIайчене хиннача коммунистически субботника итогех

КПСС обкома бюро бийцар В. И. Ленина ваь 110 шу дизара хетадаь Нохч-ГIалгIай АССР-е 1980 шера 19 апреле хиннача коммунистически субботника итогаш. Цига белгалдир коммунистически субботник республике дерригхалкъа политически къахьегамеи уйла айеннача хьале чакхдалар. Из кийчдеш чакхдоаккхаш бир боккха организаторски массово-политически болх. Парте горкомашка, райкомашка, предприятешка, учреждешка вIашагIъехкаар «цIенача шоаттденга» кийчо яра общественни организацей болх вIаштIехьбоахаш а царна лостам телаш а йола штабаш.

Массанахьа къахьегача коллективашка, нах бахача моттигашка къамаьлаш дир идеологически активо, парте ветеранаша, хьалхарча коммунистически субботникашка дакъа лоацаш хиннараша. Цар дийцар субботнике делерхIар а цун декхараш а, цун боккхача политически кхетам баларея лоархIамах. ЧIоагIа пайда ийцар массово-политически балха ерригача средствах, кепайоазонах, радиох, телевиденех.

Ленински юбилея сийна предприятешка, гIишлошъеча, колхозашка, совхозашка шерра баьржар В. И. Ленин ваь 110 шу дизара дахь ма доаггIа накъадахира тIехьара патриотически болам. 8 эзар гаргга болча производстве хьалха латтараша рапорташ делар шоай пхе шера заданеш кхоачашъярах.

Субботник долалуш предприятешка, колхозашка, совхозашка, организацешка, учреждешка йир митингаш собранеш. Цига къахьегама ветеранаша, производстве хьалха латтараша коллектива берригa членаш тIахьийхар из дя тIагIертта къахьегарца белгалдаккха, продукци тIехдика а хулийташ къахьегама овсарле эггара лакхагIа хилийта, 1980 шера а бIаръчача пятилетка а заданеш тIайица декхараши толаме чакхдахара дахьа ма доаггIа дакъа юкъедаха. ЧIоагIа къоабелдеш тIайицар къахьегамхоша Бауманск хоржамий округе хоржамашта хьалхарча собрани Ленински премий шийна дIалуш новкъоста Л. И. Брежнева ... ДуххагIа къахьегача коллективаши хьадда декхараш тIайийцар бийцалах, доагорах, энергетически ресурсаех дикеи яхом беши пайда эца ьына. Субботникага кийчлуш а из чакхдоаккхаш а боккха беххорахами политически а общественни а сакхетами гойтар сийлен Лениски грамотагIа енача коллективаша. Царна юкъе «Промавтоматика» НПО, «Старогрознефть» НГДУ, Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхоз, Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIа совхоз, кхыяраш. Субботнике дакъа лаьцар 625 эзар сага, дIадахача шерарчул 5 эзар сага дукхагIа. Царех керттерча производстве болх беш 235 эзар саг хьар, царца 73 эзар — промышленносте, 23 эзар — транспорте, 33 эзар — гIишлошъеча, 99 эзар — колхозашкеи совхозашкеи.

Производственни коллективаша толаме кхоачашдир субботник хулча дийнахьа чакхдаха ьина тIайица социалистически декхараш. Цар арахийцар 1530 эзар сом мах бола промышленни продукци халкъа эша товараши, царех 628,7 эзар сома маьхза дараш кхоьвча материалехи энергоресурсаехи хьадир. 546 эзар сома маьха гIишлон-монтажни балхаш дир.

Дукха балхаш дир машиностроене, «Грознефть» объединене предприятешка, гIишлошъеча организацешка. Дукха да транспорте юрта боахамеи болхлоша дьир. Субботнике хьинаре дакъа лаьцар культурай искусствай учреждения.

ИттлагIча пятилетка фонде дIачуденнад 45 эзар сом. 400 эзар гаргга саг вар республика городашкеи юрташкеи тальаш дIайогIаш, уж цIенъеш, хотъеш.

КПСС обкома бюрос парте горкомаш, райкомаш, юххьанцара партийни организацеш декхарийла йир коммунистически субботник долча дийнахьа дакъа толамаш дIачIоагIде, ерригa йолаш йола торонаш юкъейоалие, иттлагIча пятилетка халиъбоахама плани тIайица социалистически декхараши толаме кхоачашдеча дахьа доагIа дакъа юкъедаха, 1980 шу тIагIертта къахьега; ленински хьисапе къахьега шу хилийтара тIаерзаяь къахьегача коллективай творчески цхьацигIабен мочийшии ма могга могае.

ЛЕНИНИЗМА СИЙЛАХЬ-БОККХА ВАХАРА НИЗ

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара хетаяь Москве хиннача торжественни заседане новкъоста Б. Н. Пономарева яь доклад

Новкъостий! Вай парте, советски халкъо коммунистически кортамукъалени боламо хIака дезду В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 110 шу дизар.

Укх деношка В. И. Ленина кIоаргга сий дереи цунцарча безамеи дешаш дек дунеи ерригача мишнигашка. Из дигеттара шера белгалдоаккх ленинизма ларда тIа керди вахар хьалдеш доахкача, общественни паччахьалкхеи юкъарчеи отношеней практикана ленински идеяш толаме юкъейихьача а юкъехухьача а социалистически содружества мехкашка.

Дерригача мехкий коммунисташеи къахьегамхошеи цIаькха а цIаькха а шоай теркамы уйлаши тIаерзаю Ленина, цун теорееи практикаеи, революционни къовсамхочун, хьаькъалерча уйланхочун, паччахьалкхен делтела цун гене хьа мел кхеллача сийлахь-доккхачун.

Лаьттан гIа ваьхача цхьан саго Ленина сэнна цаха, къахьегамхошта дукха хIама даьдац. К. Марксеи Ф. Энгельсеи утопи хиннача социализмах Iилма даьй. Ленина социализма теори вахаре кхоачашъяьй. Марксеи Энгельсеи теоретически бакъбаь хьахьекхаб болхлой класса дерригдунен-исторически лоархIам. Ленина болхлой класс Iаьдал бе долларга я кхачаль, болхлой-ахархой паччахьалкхе вIашагIъеллар, къахьегамхошта тIехьаленна битар социализма мохки из хьалъяра Iилмеи. Кердача интернациональни опытех кортIорталга а еш В. И. Ленина марксизм йIаьхий йир сийлахь-йоккхача идеяшцеи обобщенешцеи. болхлой класса котало яккхарга юга революционни къовсама цаI мара йоаца теоретически хьалхле елар.

Ленина хьаккхеллача Коммунистически партех Iалаьмате чIоагIа революционно-эргалоний низ хилар. Росседа хIаьта цул тIехьагIа дерригача адамлена паргIатонга, машарга, социализмага бода никъ хьабийллача сийлахь-йоккхача социалистически революцена керте этташ из.

Ленинизм теркал ца е гIерташ цун лоархIама деза оттаде е дIайхача йамаца никъ бехкa гIерташ леладеш мел дар теоретически миска, хIаьта политически — реакционни а эвергдолга хьагойташ а исторе лелама иззa чIоагIа воздействи яьй ленинизмо.

Вай бIаьшерене аральхай тайп-тайпара бIаьш социальни теореш. Цхьаьраш тернал ца еш йисар, вожаш дукха яханзар. Вахаро тIаьцанкар уж. Марксизма-ленинизма белгало малагIа я аьлча, из я ха дIа ме йода — хIаьта исторе йIаькхача хана чухь — тIа-тIа чIоагIагIа тешавеши шерагIа яржаши из хилар. Из хьалхьацараш дуккагIа хиларо, керд-кердача мехкий реальни общественни практикана юкъенхаьаро тешавеш хьагойт Iилман коммунизма лоархIам универсальни болгеи из нийса болгеи! ХIанз лаьттан тIа цхьа бахьан а дийша саг вац Ленина цIи ца йовзаш. Цун книжкаш дешаш, царга гIолла Iомалуш бIаьш миллионаш нах ба.

ХIара кердача исторически этапе ленински хьехамо тIа-тIа шерагIа хьаела шийгаьз. дIахьокх ше нийсеи кIоаргеи хилар, творчествацари, хIама хьадарцара уйла гIоттаю, социализм котьялачза Iе йиш ца хиларах бола тешам чIоагIбу. Из дийна, даим дегIаухаш бола хьехам ба. Реальни социализм хьалъяра тIадерладаь чакхдоахача гIулаккаша хьагойт ленинизм вай парте творчески дегIакхувлилга.

«Адамлен тахане а кхоане а Ленини ленинизми йоацаш хила йиш йолаш яц, — аьнная нов. Л. И. Брежнева. — Ленински идеяй сердалонi дIахьалхашкахьа — кердача коталонашка, кердача исторически карагIдувларашка, эксплуатации лоали цIендаь дIадаккхарга, дерригача дунен тIа социализм котьяккхарга бода никъ дерригача адамлена сийрдабоах».

Селханара ленинизм — из Октябра котало, хьалхара социалистически общество хьалъяр, бIаьш миллионаш бола нах къовсама гIоттабаь паргIатонгеи социальни нийсхоигеи бута низ бола тIахьехам.

Таханара ленинизм — из социалистически содружества паччахьалкхенаша хьагойташ йола реальни социализм, из низ бола коммунистически кортамукъалени болам, из коллониальни Iазап дIадаккхаре шоай лоIамагIа йола керда паччахьалкхенаш хьахилари, из низий боарам социализмаген машарген совле йолаш овлаш тIаря хувцабалар, адамлен вахара юкъера тIом хьара бахьан дIадаккха йиш хилар.

Кхоанара ленинизм — из вай мехка коммунистически общество хьалъяр, дуккхача кхычи мехкашка социализм толар, социальни къамий кортамукъалево керда кхиьлонаш яхар. ЧIоагIеи шийсхойолеи машар оттабара, дерригача халкъий доттагIал чIоагIдара лоаттабеча къовсаме лоархIаме толамаш дахар.

I. ДЕГIАЕНА СОЦИАЛИЗМ—ЛЕНИНСКИ ИДЕЯШ КОТЪЯЛАР

Новкъостий! В. И. Ленин ваь 110 шу дизар белгалдоаккхаш, вай из ведду кердача социальни строй сийлахь-йоккха зодчий хиларах тарра. Цо цецвоаккхаш кIоарга хьа а хьехкад, дIа а довийтад революце хIама хьанхоллара декхараш, вай мехка социалистически хувцамаш дара генидальни план кийчъяьй. хIаьта юкъарчал доалцаш кулгалдаьд лаьттан тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе хьалъяра. Цун идеяшеи практически гIуллакхашеи керда дуне хьалдара ерригa оагIонаш чулоацар — экономика а политика а, общественна кулгалдара низ хиларах тарра парте лоархIам, законодательство а паччахьалкхен аппарат а, доал дара а оборона а дешаш. Iилма, культура, искусство, дуккхача нахах латтача организацей болх, морала а нравственноста а нормаш.

Ленина васкеташ кхоачаш а деш вай партеи халкъои Iалаьмате боккха никъ баьб. Социализмо сийлахь-йоккха исторически коталонаш яьхай. Мехка индустриализаци а юрта коллективизаци а яра къамаш доаш къоастадара а культурни революци яра а хьакъехьара ленински идеяш кхоачашъяь дукха ха я. Ленина дагадаьллар а цо де лийрхIар а парте, халкъо вахаре майрра чакхдаьккхад аьнна ала йиза бокъо йолеш да вай. Хьалъяьй дегIаеаь социалистически общество. Хьахиннай дунен тIа цIаккха ца хинна наьха исторически общность — дуккхача къамех латта советски халкъ.

Бакъда, революционна уйлаеи революционни балхеи гене дерригa гIулакхаш тахан а гIо деш да вайна, социализмана. хIаьта кхоана а дерригa да. Базиса дакъе — экономике деш санна, надстройка дакъе — политике а идеологе а.

Вай парте хIама хьакхоллаш беш болча Iалаьмате дукхача балха лостам тел ленински хьисапера, гIорваьнна деятель, социалистически. Дакъе тоаяра, коммунизм бахьанце денал дола къовсамхо вола новкъост Л. И. Брежнев керте латтача Центральни Комитето. Парте, цун Центральни Комитето леррагIа къестаю вай общественна массе оагIорахьара прогресс яра вахаро уттаю проблемаш.

Из иштта хилар къаьгта хьагойт соахка Центральни Комитето тIайийцача исторически соцамаша. 1979 шера хиннача КПСС ЦК ноябрьски Пленумо. «Боахама механизм дIахо эргайоахаш тоаяра а партийни паччахьалкхени органий декхарий а хьакъехьара» КПСС ЦК соцам. «Планировани тоаярахи боахама механизмо производства эффективности балха дикали айяра ю воздействи чIоагIъярахи бола» КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцам — из XXIV — XXV съездаша кийчъяь парте экономически стратеги чакхъяккхара баьккха боккха гIа. Уж боькоица новаторски да, ленински хьисапе майреи шерен хиларца. хIаьта цуаца цхьана хьатIаэтта проблемаш Iилман наькъагIа къестаярца белгалдоалаш да. Цар лерхI планированеи боахам лелабареи методаш эргайоахаш тоаелга, демократически юхьаташ къахьегама коллективай боккхонаш шерьярца цхьача паччахьалкхен плана лоархIам чIоагIбелга.

Юрта боахама индустриальни лардаш дегIайоалаяра цIенхаштта никъ чакхбоаккхаш ба, из Ленина ма аллара, «лаьтта леладара а берригача юртбоахама къахьегама а овсарле чIоагIагIа айяра...» эшаш дола хьал да. Вай хьанара парте ленински аграрни политика къаьгга гуш я КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенешка.

«Идеологически, политико-хетама болх дIахо тоабарах бола» КПСС ЦК соцам а — идеологе дакъе парте беча балха къаьгга дола теша. Советски наха лакха идейность йолаш, Дакъена коммунизма идеалашта мутIахьа болаш кхетам балара бIаьххача хьанара программа я на. ЦК соцамах а, хIаьта цун ларда тIа чакхъяьккхача Ерригсоюзни совещанех а дерригача идейно-политически вахаре йоккха событи хилар. Вай хана советски общество дегIаяра этапага, довлаш довлаш коммунизмага довларга а вIаши духьал латтача дунеи шин системага а хьежжа парте идеологически болх эргабоахаш тоабе декхарийла я уж.

Идейно-политически балха тIа ленински традицеш чакхъяхар хьагойташ я Л. И. Брежнева трилоги «Заьмига лаьтта», «Юхадийдалар», «Целина». Леонид Ильича нхьйола произведенеш дукхача мехкашка кейаеттаж арайоахаш я. Халкъа дукха везаши сий деши хилар хьа а гойташ, СССР Ленински Паччахьалкхен премеш Комитето нов Л. И. Брежнева дала а доагIаш совгIат делар.

Ленински васкетех кортIорталга а еш парте къестаю вай ханара дегIаахара кертера проблемаш. ХIанзарча этапе цу балха кертера лостамаш хьаэцаргда вай.

Хьалхардар. Революце хIама хьакхоллара программа белгалйоаккхаш, В. И. Ленина ше долча тайпара болхлой класса керда дола декхар — экономика дегIаярга хьежжа даим эрга а доаккхаш паччахьалкхенией материальни производствaнеи доал дара декхар оттадир.

Экономикана кулгалделга КПСС балха керттерча лостамех хила а хиннад, хIана долаш а да. Из Ленина ма аллара, вай эггара керттера терхам тIаозыш йола, хIаьта исторически опыто чьа ма хьаькккхара, дикка чоалхе йола политика я.

ЦаI-йолча Iилман ларда тIа оттаьча паччахьалкхен плана ларда тIа дегIахаэзаш я социалистически экономика. Из идея кхоачашъяра юхьиг яр гIоаьльана ГОЭЛРО план, из дага миссала йох цецвоаккх цун йоаккхалои гаьнардар гуш хилари.

Ленина дагадаьттарьбу дар аьнча, из дар «бIаьш миллионеш болча наха цхьан планеи ... хьадхале леласар...» Из дагадаьлда хIама кхоачашдир парте. Вай экономика я Iалаьмате йоккха цаI йола, дерригача доакъошка вIаши ювзаенна боахама комплекс.

Халкъа вахара хьал тоадара эша хьалаш хьакхолларца цхьана советски экономика дегIайоалаеча доахача толамаша кхоачашде деза цхьаькха исторически декхар — экономика дакъе капиталистически системаца машаре лоаттаеча яхье котало яккхар Iалашделга. Из яхь вIаьххача хана латтаргйолга теркал а деш КПСС XXV съездо лозунг оттайир: экономикана доал делга дегIаенача социалистически общество дIадехарашца тарде, аьнна. Боахама механизм эргайоаккхаш тоаяра хьакъехьарча КПСС ЦК соцам тIа белгалъяьй хоадам боллаш долча де дезарий бIарчча система. Из кхоачашъярах дIахьалхашкахьа боккха гIа баккхар хургда.

ДикагIча тайпара а эффективне а боахам лелабе Iомадилаза-дарг ца хилар — шийлоархIам ца бовш дола массалара а дIадехар да. Экономически а социальни а прогресса лагIаш тIа гIолла урагIа ме долх юха а юха а хьалхашна отт из тIа-тIа кхы а лакхагIча боарамс а отташ.

Фуд тахан кхетамца доал дар яхилга? Парте кхетадеш дола жоп деннад цунна:

Из да — экономически дегIвахара интенсивни, дикала факторех кортIорталга е, халкъбоахаме бухсоцаш хьахулаш дараш доккхагIа хилийта яхилга.

Из да — перспектива йолаш болх бе, хIанзареи йIаьххача ханареи дерхIараш нийса вIаши тарде, гарггарча хана дараш санна гаьнарча хана а тIайиеча решенех хила тарлураш теркалде, доал дара, планировани, прогнозировани яра хIалларa методаш кирдерзае, консерватизми инерце низи цIенхаштта юкъера дIабаккха яхилга.

Из да — экономически проблемашта, социальни идеологически процессашта юкъе хилаза баргбоща буйзам бIарга, уж дешаш къестаде яхилга.

Из да — ерригача участкашка, ерригача звеньяшка организованноста боарам лакбе, паччахьалкхен, плановни дисциплина кхоачашъе еза яхилга. Доал дара Iилмеи искусствои карагIдае яхача ленински лозунге тахан партийни, паччахьалкхен, плановни-боахамий органий, общественни организацей балха керттерча лостамех цаI къоастабу.

ШоллагIдар. В. И. Ленина вIаштIехьъяьккхай къахьегамхой Iаьдал эггара толашагIйолча технически базаца вIашагIтохара принцип, Iилманеи техникаеи карагIдаьннарех къахьегама овсарле лакхъяра, керда общественни строй котъяьккхара пайда эца безаш хилар. Пайда эца беза яззмий цивилизаце Iоа мел даьча мах болаш долчох. «Хьаэца деза дерригa Iилма, техника ерригa знанеш, искусство, — аьхад Ленина. — Уж доацаш коммунистически общества вахар хьаде могаргдац вайна».

Социалистически обществос капитализмал ше тIех хилар хьахьекхад духхьал частни доалахьени саго саг воацаваран ларда тIа хьахиннача буржуазни строяца хиланза баргбоаца наькъахой — лаьраши ийрча гIулакхаша — шийх доахкаш ца хиларца, цо общества вахарера дIадаьхад кризисаши хьабе болх ца хилари. Социализмо ше тIех хилар хьахьекхад экономически дегIаахара темпашкеи промышленни продукце лоархIаметIа дола дуккха тайпаш хьадара боарамгеи диллача. ЦIена баьъдолаш да итташ шерашка социализм экономика урагIбодача наькъагIа дегIаухилга. Советски Союзо дуне тIа хьалхара моттиг лоац болат, мехкдаьтта, кIори кокси, аьшки руда, чон, минеральни удобренеш, тепловозаши электровозаши.

(Нистелдоалар 2-ча оагIо тIа).

В. И. Ленина юбилея сийна

Эггара дезагIа, бочагIа доле цIей санна дездир самардийнахьа сийлахь-йоккха Ленин ваь 110 шу дизара ди Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша.

Владимир Ильич Ленина памятник дагIар Грозне керттера урам майда я. Цунна юхе массе хана деда керда зизаш — из да къахьегамхоша шоай баьчча, хьехархочун боарам боацаш чIоагIа сийдеш хилар.

В. И. Ленина юбилей деза дийнахьа укхаза гулбелар партийни, советски, комсомольски организацей, министерствай, ведомствай, промышленни предприятей, дешара заведеней викалаш. Цар памятнике юхе зизаш дахкар. Дийнахьа дикъ сакъат доалача хана, сийлахьча юбилейна хетаяь торжественни собрани хьаеллало хьалхха, баьчча монумента юхе цIе гвоздикаш дахкар республика а город Грозне а кулгалдеча партийни советски болхлоша. Цига дакъа лоацаш хилар КПСС обкома шоллагIа секретарь Л. Д. Магомедов, НГIАССР Лаккехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, НГIАССР Министрий Совета председатель М. А. Керимов, КПСС обкома секретараш М. О. Бузуртанов, М. А. Дорохов, Д. Г. Завгаев, КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь Н. И. Семенов, облсовпрофа председатель О. С. Беляев.

* * *

Самардийнахьа город Грознерча Заводской районе В. И. Ленин ваь 110 шу дизара сийна монумент хьаеллара хетаяь торжественни митинг хилар. Баьчча портрет тIадолча мозаични панно автор В. Кожин керте вола художникий творчески группа я.

Митинг хьайийлаб КПСС Заводской райкома шоллагIча секретара В. Б. Дагаева.

Митинга дакъа лоацаш хиннараша монумента юхе зизаш дахкар.

* * *

Республикански театрально-концертни зале хилар В. И. Ленин ваь 110 шу дизара хетаяь Грозэрча къахьегамхой викалий торжественни собрани.

Собране «Ленина гIулакх дезаш а котдувлаш а да» яха доклад йир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома шоллагIча секретара Л. Д. Магомадова.

* * *

Иштта баьчча юбилейна хетаяь торжественни собранеш а йир, В. И. Ленина памятникашта юхе зизаш а дахкар республика кхыча районашкерча къахьегамхоша а.

ЛЕНИНИЗМА СИЙЛАХЬ-БОККХА ВАХАРА НИЗ

([illegible] 1-ча оагIув тIа).

цемент, хьерха хьекха хьун материалаш, ткан цIадаш, телата кога гIирс, холодильникаш продукце кхы а цхьадола тайпаш араяхецара. Дикала хьокхамашта а, цу дакъе общественни къахьегама оасарлеяга диллача а, капитализмал хьалхе довлара Ленина хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдара эшаш мел дар долаш я социалистически строй.

КПСС XXIV съездо хьалхашка оттадаьд Iилма-технически революцена карагIдаьннараш боахама доал даьра социалистически системах доаккхача дикадарацца органически вIашагIтохара декхар. КПСС ЦК-и СССР Министрий Советеи соахкарча содамо цхьа къаьстта моттиг хьокхаю 20 шера лаьрхIа йоача СССР Iилма-технически прогресса комплексни программана. ДеррагIа из чакхьяхаро Iалашдергда къахьегамхой лакхлуш доагIа материальни духовни хьашташ тIа-тIа дизаргIа кховчашделга, халкъа хьал-торо хаддаза тоялуга.

Iилма-технически революци — глобальни дунен халкъашта юкъера процесс. Хьарсам диза долча цу хичура Iилман уйлои производство вIаштIехьдаккхара опытон хьа мел кхелла дикадар хьа а ийдеш, вай декхарийла да, эггара хьалха, дай-мехка Iилма-технически прогресс Iалашъяра де мел дезар де, социализмо хьакхелла производство вIаштIехьдаккхара форманаш методаш эргайоахаш тоае.

КхоалагIа. Революце керттерча хIама хьакхоллача декхарех лаьрхIа В. И. Ленина юкъедоаладьд кхетамца къахьегама дисциплина вIашагIйоллилга, коммунистически хьисапе нах къахьега Iомабелга. Цу тайпара дисциплина хьаелга, хьалхадаьхад цо, бIаьшеренашка низагIа цIахьегийтаро, гIан тIа а отталь къахьегийтаро юхейтта хала тIехьале дIаяиккхарца юаасенна «геттара гаьнъяргйола процесс» я яхаш.

Шийдоламерча къахьегама (Ленина яха ма хиллара «шийна беча балха») торонаш хьагучаяхара, наьха къахьегама энтузиазманеи инициативанеи стимулированиера керттера лоархIам социалистически яхьах латташ лаьрхIаб цо. ХIанз ленински идеи яхаш я производства лакха культуреи эффективности хьахьонхаш миллионаш болча къахьегамхоши лакъа лоацаш болча коммунистически къахьегама боламе. Хьалхолаттарий опыто тешал ду вай Iалаьмате йоккха торонаши резерваши йолаш хилара.

Iалаьмате дика традици хинна дIаяттад В. И. Ленин ваьча ден сийна деш дола, уж долча хана даькка ахча халкъа унахцIено лорадара дIадоначийташ дола коммунистически субботникаш. Укх шера — миллиард сом совгIа.

В. И. Ленин ваь 110 шу дуза ха хьатIанхоачаш Москвеи Ленинградеи къахьегама коллективий инициативагIа пхе шера заданеш 1980 шера 22 апрель тIанхоачаш кхоачашъяра шерра яхь йоаржаьяр. Производства новаторши, миллионаш болча къахьегамхоша дош денна цо Iеш шоаш лаьрхIар кхоачаш а даь гIулакхаца бакъдир Ленина хьехама, социализмана шоаш мутIахьа хилар. Мукъаба сона КПСС ЦК цIерагIа ленински ударни вахте дакъа лоацаш мел хиннараш даькъала бувца а цу хана даьхача доазонаш тIара, гучаьйха торонаш теркал а еш, дIахо дахар довш хилар дIаелз а.

Къахьегама дисциплина тоаяра, къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхара дагкъе де дезараш хIана а кIезига дац вай. Укхаза боккха лоархIам болаш я общества, къахьегама коллектива, хIара къаьст-къаьстача болхлочун хьашташ цхьана товдара ленински принцип.

ДиълагIа. Революце хIама хьакхоллара декхараш кхоачашделга В. И. Ленина дувзаш хиннад социалистически демократи дегIаяре. Лакхерча, советски тайпарча демократиме цунна гуш хиннаб кердача строя низа кхоачалуш боана хьаст. Парте цунах массаза кот гIортола ю. Централизованни юхьнг чIоагIъяра йоакхо а еш, цо лерхI политике а, экономике а вайна аша централизм демократически хулга, локехьара йоагIача инициативана шерра никъ хьа а беллаш.

Советски пачхьалкхе дегIайоалаеча баьккха боккха гIа хилар СССР керда Конституци. Цо алкха халкъа Iаьдала карагIдаьннача гаранти енна ца Iеш социалистически демократи дIахо йоаржве а лерхI: пачхьалкхени обществан гIулакхашка доал деча тIа-тIа шерагIа гражданаша дакъа лацар; пачхьалкхен аппарат эргалькха тоаяр; халкъа депутатий Советий лоархIам лакхбар; общественни организацей хьинар айдар; халкъа тIахьожам чIоагIбар; пачхьалкхени общественни вахара правови лардаш чIоагIъяр; общественноста хетар хаддазе чоте иядар.

Дукха ха йоацаш союзни автономни республикай Лакхехьарча Советашка, моттигерча Советашка хержав 2 млн. 270 эзари хьинаь депутат — царех 57 процент парте боацараш, 43 процент — коммунисташ, хIаьта социальни составага диллача: 43 процент — болхлойн 25 процент — колхозхойн. Из да вай демократе чулоацам къаьгга хьахьокхаш дола хIама.

Хоржамаш долча хана вай мехка исторически толамий дика хоалуш дола сурт хьагойтар. Кулгалдеча дештелашна а, моттигерча болхлоша а, мугIарерча советски харжархоша а даьча къамаьлашка уж толамаш, къаьстта тIеххьарча итт шера дараш, хьакьекхи да. ЗаконагIа де доагIаш донкхал а деш советскиа наха дувцар вай социалистически Даьхе хIара шера кхы а хозагIа, низ болашагIа хулаш латтилга. Цунца цхьана гучаловхар кхоачамбоцараш а, гуччахьа дувцар кховстадаьнна дола дешаш. белгалйора дIахо хьалхаш кахьа дахара йола планаш.

ПхелагIа. Социализм, коммунизм хьалъяра керттера маIан В. И. Ленина гуш хиннад общественни производство халкъа вахар-хьал тоадара декхар кхоачашдара, къахьегамхой материальни духовни эшарашца кхы а дикагIа Iалашбара тIаерзарах.

Тахан вай ала йиш йолаш да: къахьегама, дешара, салаIара, унахцIено, нахьали берали лорадара, хьоакал тIакхаьчараш Iалашбара бокъо санна йолча керттерча бокъонашцеи паргIатонашцеи гражданаш бокъонца Iалашбара гIулакхи вай мохк капитализмал гаьнна хьалхабаьнна дукха ха я. Вайцига капиталистически дунен тIа цIакхха ца хиннача тайпара чуIе цIенош хилара бокъо я. ХIанз СССР цхьакха а мехка ца еча тайпера дукха квартираш хьалъю. ХIара дениц хьалъяь яьнна пхи эзари ах эзари квартира советски гражданашта мах боацаш дIалу. 22 миллион гаргга керда квартираш чуIеча цIеной хьалаш тоадаь 109 миллион саг — иштта да тIеххьарча итт шера хьокхамаш.

Ленински хьисапе сага йоакхо яра тIаерзаь я партен кийчъяь еррига социальни программа. Из деррагIа кхоачашъеш я. Алха тIеххьарча шиа пятилетнегIа хIара сага-сих лаьрхIача реальни доходаш 1,5-зза гаргга лакхъеннай, потребление общественни фондашкара дIатолари льготаши 1,8-зза.

Мехка духовни вахар бокъонца хийца йола культурни революци хьайолалучча лаьттав Ленин. Цо торо хилийтай Советски пачхьалкхен халкъа образование боврамга диллача эггара хьалхарърех хинна дIаотта. Вай хилиъа дунен юкъарча культура лакхаленаш кораерияр — из да социализмана цхьаькха карагIдаьннар, из я капитализм масса хана тIехьюсаргIйолаш цо тIехьаяйта йола цхьаькха цхьа сфера.

Социалистически обществе чIоагIъеннай культура ше халкъа хьисап доаш хилара, литература искусствеи деятелаша коммунистически общество хьалъеча юкъе, Ленина кийсалуга. Ленингара Iомалуга вахара позици йолаш вола саг хьалхевеча юкъе лоацаш творчески даькъах кIоаргга хьагучаювлаш йола культуран къахьегамен цхьоагIо.

Новкъостий! Вай деррига толамаш вай дахаро тешам луш хила а хиннад, хург а да коммунизм хьалъяра деккараш ленински хьисапе майрраш уттадеши уж кхоачашдара халкъ оарцагIдоаккхаш йолча Коммунистически парте кулгалдара гIулакхаш.

Халкъа хьалхашкарча шийдеххарца ленински хьисапе леладеча гIулакхий а халкъа деча гIулакха а образец гойт Коммунистически парте. Цун дерригача гIулакхаша чулацай общественни процессашца Iилман никъ лелабелга, шийгара а кхычаргара а доагIар дизза хьадехилга, бюрократизми формализми гуча ювлар лоа ца луга лерхIаш йола ленински стиль.

Ленински хьисапе кулгалдара стилах да сагота проблемаши халонаши гучIахьа ювцилга а цар бахьанаш хьагучадоахилга а. Из стиль къаьгга хьахьокхаш яр КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленум, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела ноз. Леонид Ильич Брежнева цу Пленуме дав, вIаьхахача хана, принципиальни лоархIам болаш дола кIоарген гучIехьарен къамаьл.

Парте даим йоаржаю критикеи самокритикеи. Критика нийса кхетаяр — кадраши организацеши политически кхетам бизза болаш хилар. Критика IотоIае гIертилга магийта мегаргдоацаш гIулакх лоархI парте.

ЛоарзагIа ца доалийташ чакхдоах къахьегамхой письмоша беча балхах дола ленински васкет. КПСС Центральни Комитето белгалдоаккх, бахача вахацара бувзамаш чIоагIдара лоархIаме гIулакх, информаци дукхъювла хьаст из хилар.

Политико-кхетама балха тIа хаддаза терко ю В. И. Ленина оронаведенеш Iомаелга коммунизм хьалъяра практикаца айхха дувзара. В. И. Ленин ваь бIаь итт шу дизара хьакъехьарча КПСС ЦК сецам тIа шерра программа еннай ленинизми дIахо Iомаярах чакхьяккхарах. Ленински тIехьале Iомаяра лоархIаме керда форма а хинна дIаэттар «Ленински хьисапе, коммунистически хьисапе даха, болх бе, къовсам лоаттабе» яхаш деи повестка а йолаш партийни организацешка чакхийнна хьайниялла партийни собранеш. Цар гIо дир вахардара идеологически балха бувзам чIоагIбара, иш а дукхагIа чIоагIбир юххьанцарча парторганизацей денала иш, къахьегамхой вIоагIагIа кхотабир КПСС-а гонахь.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизарга килах, хьинарах йизза йолаш, кердача опытаца йIаьхий хинна ешай Коммунистически парти. ХIанз цо шийн мугIарашта юкъе лоац 17 миллион совгIа коммунист. Дунен халкъашта юкъерча чоалханеча хьалашна советски халкъа дерригача революционно-эргалонаш еча гIулакхашта кулгал а ден. бIубенна вай мехка никъ а буллаш, лоарзагIа да йолаш кхоачашду КПСС-о лардера ленински васкет — шийн мугIарий цхьоагIо, партеи халкъеи кхотадалар, болхлой класса, ахархой, интеллигенце бохаргбоаца барт, мехкарча дерригача къаьмий народностийи вежарашка дола доттагIал лорабелгеи чIоагIделгеи. Ше къамаьл деш геттара дика хьийнад Л. И. Брежнева: «Общество кхотаенна, цхьоагIо йолаш хилар — из да шийн тайпара социализма рузкъа, мах баь варгвоаца, эшабулургбоаца иш... Цудухьа, вай цадезарашта дагайоагIийла исторе урокаш. Цария дIаховлда, советски наьха цхьоагIо ехеран тIатувсаш вайна къамаьл де гIертача хана къаьстта чIоагIача низаца гучаювлга. «Вай общества 60 совгIача шерий опыта урокаша цунна духьала бареш моццагIе а кхетабаь хила безаш бар: социализм акар фу я тайнача халкъа карагIдаьнна сийлахь-доккхий хIамаш дIадаха могаргдолаш бола низ лаьттаи тIа боацилгахIь».

ХIанача тIехьагIа кхы а дукха къахьега дезаргда вай КПСС программо мел лерхIараш кхоачашдара. 80-гIа шераш дIадоладаь советски халкъ бIубенна тIехкховнеяга. Вай идеологе, вахара социалистически хьисап исторически оптимизма низ боалаш да. Коммунизмана болх беш я ха.

II. ЛЕНИНИЗМИ ДУНЕ ДЕГIААХАРИ

Новкъостий! В. И. Ленина карагIдаьнна Iалаьмате доккха хIама да кердача исторически замалахьа дуне дегIадара керттера тенденцеши механизми цо хьагойтар, цун ларде укх закономерностеш гучаяхар. Шийн лоархIамга диллача «Империализм капитализма лакхехьара лагIа санна» яха Ленина болх, дунен процессашта анализ яра хетадаь цун кхьидола балхаш Карла Маркса сийлахь-доккхача «Капиталана» цхьан мугIаре латт.

Ленина хьалха а ныкха бакъйир адамлен кхелашта лоархIамегIа йола империализмо хьахулийт дунен тIемаш, хIаьта социализмо халкъашта бахь машар эъина йола идея. Социализма толамашеи низашеи хьакхолл — тIемашта духьалара деррига низаш кхотаделча — общества вахарера дунен тIом дIабаккха торо луш дола хьалаш.

Социалистически революцех, социализм хьалхагIа цхьан мехка котъела торо хиларах, ши система машаре цхьана лхарах, хIанзарча замалахьарча къаман-кортамукъален болама лоархIамах, хIанзарча капитализма хьалашка болхлой класса революционни къовсама формаех бола хьехам — из дерригa а империализма. Ленина баьча маькаца хаддаза дувзаденна да. Ленина уж проблемаш оттадаь а йир, классови низаш дIанийсдари революционни хувцамаш дара маькъаши довзара тешаме йола Iилман метод къахьегамхой бе а еллар.

В. И. Ленина, большевикаша хьакхелла хьалхара социалистически пачхьалкхе, империалистически гона юкъе йолаш а, цу хана а тIехь дунен халкъашта юкъерча отношенешта дунен прогрессан юкъе дIаеттар. ХIана цунна уалун йоагIа Ленина хьалхе а хургдама аллара дунен политикана Iалаьмате йоккха вIалкк еш йолча социалистически содружества кхийола пачхьалкхенаш. ХIаьта ленинизма керттера принципаш лелаеча толам ба, социализма позицеш чIоагIлу: халкъа вахара материальни хьал-торони культуран боврам хадданна айлу. Уж принципаш телхаеча, ленинизмана тIера бувлача, масала Китае санна, цхьан мете латт, тIехьашнахьа бувл, хьалхагIа карагIдаьнар доадара кхерам тIа отт.

Советски Союзе, цун тIехьагIа социалистически содружестве социализмо лаьккха исторически котало, социалистически строя хIама хьакхоллара торонаш хьагучаяхар деррига дуне хувцара керттера фактор, хIанзарча замалахьа еррига социальни прогресс лелаеш бола низ хиина дIаэттад.

Цхьаькха хоадам бу фактор хилар социализм ше ба хьаш дIаотта, шийна карагIдаьнараш империализма тIагIортарех лораде могаш хиларах. Массехк ди дальча дукхача наха, эггара хьалха советски халкъо белгалдоаккхарга фашизм эшаь Сийлахь-йоккха Котало лаьккха 35 шу дизар. ТIемашта юкъе эггара дукхагIа цIий Iоухийташ хиннача тIем тIа Советски Союзеи цун сийлахьча Герзашцарча Низашеи Даьхен кортамукъален шийн зоIвмагIа хилари лорадаь из Iеш кхыча халкъашта кортамукъале ера, фашистски дукъа кхерожа кIалхара яьккхар адамле.

Деррига халкъаш дог гIоздаьнна дар Советски Мехка карагIдаьннача деналах, цун на Iалаьмате доккха баркал а йоахар, цунцара безам а гойтар. Пачхьалкхенашта, правительствашта керте лаьттача дукхачар массанена а хозаш дувцар цох.

США президенташа цхьаннена тIехьа шоллагIчо оалаш баркал йоахер Советски Герзашцарча Низашта. «Эрсий эскарои эрсий халкъои нацистени тIахьелхара духьала лоаттабеча къовсаме тIагIортара керттера хало довзийтаь хIаьта цхьанкханеца а нийсъе йиш йоаца турпалал» гойт, йоахар США президента Рузвельта. «Европе тIом болга хана ЦIеча Эскара карагIдаьннача сийдаьдоаххача денало деррига дуне гIаддигар», аьлар Эйзенхауэра, хIаьта антисоветски дог-уйле долаш хиннача президента Трумэна а издора: Советски Союзо юкъедихьар «цивилизацеи кортамукъалени гIулакха башха-дика дакъа» хьахьекхар «кортамукъале езеи эггара майрагIеи дола халкъ варвари къила низаш, мелла чIоагIа уж дале а, дохаде могаргдолаш дола».

Цу хана хиннача английски премьера йоахар: «ТIадогIача ноахалаша ЦIеча Эскара шоаш декхарийла долга вай а санна шеко йоацаш бакъдергда...».

Уж къамаьлаш тахан дагадохийтача бакъахьа да массаенна а. США-и Великобританеи хIанзарча кулгалхоша дизза дицдаьнийтад цу хана дийша шоай декхар. Уж хIанз вайна духьала эгIазло яьккха ба, цхьаккха а бIека демагоги лелае а ахь ца хеташ. ХIаьта бакъдар-м Советски Союзах доаллар, советски халкъа оамал, вай парте чулоацам цу хана дея хувца ца баларах ма латтий. ХIанз цу хана я санна, Советски Союз къовсам лоаттабеш я реакце иназаца, цивилизацеи кортамукъалени гIулакх лораду. ТIаккха дунен халкъаш США-и Англеи доале латтача господашна хетта бокъо йолий де нах тувла хIана бу оаш антисоветски кампани малагIа бокъо йолаш лелаю оаш, дунен халкъашта юкъера кхохкам чIоагIбаларга, тIема кхерам боккагIа хиларга хIана дуг оаш гIулакх? Халкъий хьашташа дIадех: цу тайпара политика соцае, кхохкам кIаьдбаларга дуга никъ бакъбе, герзашца хийчлуга сиццвар дIадаккха.

70-гIа шераш тешаш хиннеи дIаэттар антиимпериалистически болам дунеи дукхача районашка дикка дIахьалха бала хилара. Из вьетнамски халкъа котало а Вьетнам вIашагIнехетар а. Лаосе халкъа Iаьдал чIоагIдалар, Кампучие полпотовски режим дIаяккхар. Империализма дукъа кIалхара яьннай Эфиопи, Ангола, Мозамбик, цар халкъаш доккхий социальни хувцамаш а даь Африке социалистически ориентаци яра форпосташ а хинна дIаэттад. Цу хьакъехьа боккха лоархIам болаш я Къулбехьен Йемен. Диктаторски режим тIерахкессай Никарагуа. Империализмана хIама техай Афганистанерча революце, Иране шахски монархи дIаяккхаро, Зимбабве патриотий котало.

Дукха дувцача «Москван кулго» а ца кхувлаш общество дегIаахара социалургйоацача объективни закономерностеша дIахьалхашкахьа кхувл дунен тIара революционни процесс.

ТIехьарча шерашка холуш дегIабенаб, шийн влияни шерьяй коммунистически болам. Цун низ болашагIа а йоккхагIйола а отряд я социалистически содружества доале латта партеш. Цар шоашта бизза гIайнйцаб шоай пачхьалкхений кхелех бола бехктокхам, керттереи гIулакх вIаштIехьдоахеи низ а хиина дIаэттай, шоай мехкаш тешаме дIахьалхашкахьа кхувл.

Дунен социалистически доацача даькъ тIара компартей влияни чIоагIъеннай. 10 шера цара юкъебараш цхьа миллион цун диълагIа дакъеи гаргга дукхагIа хилнаб, хIаьта хIана пхиъ ахи миллион гаргга а ба. ХIанз дунен тIа болх беш а къовсам лоаттабеш а 90 коммунистически болхлойн партий я. Малхбузен Европе коммунистий мугIарашта юкъевевнна цу юкъа 800 эзарел совгIа нерда къовсамхо. Къилбаседени Къулбехьени Америке, Африке коммунисташ шоазала дукхагIа тIакхийттаб. Шоай позицеш чIоагIъеш а Азе цхьадолча мехкашкара коммунистически партеш. Социалистически доацача мехкий коммунисташта тIехьа парламенташкеи муниципалитеташкеи хоржамаш долаш кхажамаш тоес хIанз 40 миллион гаргга болча наха.

Коммунистически партей влияни, массаза а санна, дикка хьалхаювл царна юкъебераш дукхагIа хиларах. Коммунистически болам боацаш хIанз къоаста а яц къоастае йиш а яц цхьанкха а цIенхаштга йола дунен халкъашта юкъера проблемаш. хIанзарча хаиара цхьаькха а корта бола дош.

ТIехьарча хана империалистически гIозараш массе а оагIорахьара йоаржаьй антикоммунистически кампани. Леладеш да доацар тIадехкилга, кхерам лоаттабелга, коммунистически лидерех оапаш буаца, компартей политика сий доаде, цар организацешта террористаш тIахахка гIортилга. Бакъдие, из кампани хьалха а санна чакхъярга.

Ма дарра аьлча: сенна тIехьа лоаттабу коммунисташа къовсам?

Коммунисташ — машар бахьам, империализма агрессивни политикана духьала деррагIеи эггара хоадам боламагIеи къовсам лоаттабераш. Цар массаза а халкъашка дIахьокх тIема кхерам мичаьхьара боагIа, хIама хIалакдуш кхерамеи доля герзаш хьаделга сиздара белке вар мала ва, тIема конфликташ хьалхьеср а хьалгIетаер а мала ва. Из дарца коммунисташа, халкъаш къовсам лоаттабе гIеттадеш, къовсам лоаттабу ракетно-ядерни катастрофана кIалхара еррига адамле яккхара тIехьа.

ХIаьта коммунисташ ма берий адамлента 2-ча дунен тIема кхерам хьалхе а дIабовзийтараш а из лелабечарна — фашисташта цхьан фронтаца духьала довла халкъаш тIахьийхараш а. ХIаьта антисоветизм ма ярий из предупреждени а из тIахьехам а дIа ца ийцарий бIарга са доддаьр.

Вай деношка коммуниста юха а шоай оал сомьюю тIема кхерам чIоагIбеча империализма планашцеи гIулакхашцеи духьала. Цхьа кIира даьлча Европа компартей кичалаш Париже вIашагIкхетарба тIема кхерама духьала довла аьнна халкъаш цхьана тIахьеха. Коммунистий оаз дIахаза ева бокъонца машар безаш мел волчоа.

Коммунисташ — монополистически капитала доала духьала, эксплуатаце еррига а формаех нах мукъабахара тIехьа, къахьегамхошта бокъонца йола бокъонаши паргIатонаши лургйолча бокъонца йолча демократена тIехьа, социализм хотъяккхара тIехьа машар боацаши деррагIеи къовсам лоаттаберап.

Коммунисташ колониализм йизза дIаяккхара тIехьа, дерригача халкъий къаман кортамукъали цхьатарра бокъонаши хилара тIехьа ба. ДеррагIа болха патриоташи интернационалисташи, уж ба дерригача мехкий къахьегамхой вежарашка болча барта тIехь, къамаш вIашадухьала дувьлари къаман лелаи духьала.

Дунен революционни низаш эггара тайп-тайпарча формашца хьалъийлу империалистически кризис тIа-тIа сиклуча хьалашка.

В. И. Ленина хьалхе а хургда ма аллара, империализмо дуг капитала тIа-тIа дукхагIча монополистически концентрацега, пачхьалкхен монополеши тIа-тIа дукхагIа вIашагIъювзаларга, цхьан Iалаьмате йоккхача эксплуататорски механизме уж вIашагIкхетарга.

В. И. Ленин цкъа белгалдаь Iийнавац цу кердача гIулакхаша капитализма антагонизмаш дIа ца яхарал совгIа, уж кIоарг а ю ир а ю, яхаш. «Капитализма тIеххьара дош» — из хьахинна къаман пачхьалкхен-монополистически системаш, цхьан оагIорахьа, а хIаьта кхыча оагIорахьара — «дукхача къамий» монополистически «империш», шоай мехка болхлошта ца Iеш кхыча пачхьалкхений а болхлошта эксплуатаци еш йола Iалаьмате йоккха сирукташ.

Сенна диггар цо? Хьахиларий хьоагI, буржуазни реформистски апологеташа хьакхайкадаьча тайпара «керда» кризисаш йоаша капитализм, массане а юкъарча хьал-торон общество. Геттара кхыча тайпара хилар. ЦIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIъелар буржуазни строя эксплуататорски кIийле. Йоккхача капитала Iоткъамм чураяллари, монополистически оанхараши коррупции.

Укхаза доахк 70-ча шерашка капитализмана тIакхайдача кризисни процессий низ болча талгIея кIоарга бахьанаш. Хьагуш я пачхьалкхен - монополистически капитала экономически база, цун экономически политика, империализм Iилма-технически революцеца шин система къовсамцел зIатаръе тIеттача еррига стратеге кIоарга кризис. Из кризис даьнгIа хьагойташ долчарех цы — ца хезача тайпара доккхий маьхаш, инфляци, соцаде ца мога бе болх боацаш нах хилар, терроризм хьаръялар.

Капиталистически системо тIа-тIа дикагIа хьагуш духьале ю адамлена хьаштдола проблемаш къоастаяра Iилма-технически революци ярж ме ярж, кхы тIа холуш дIаотт хIанзарча хIама хьакхоллача низий материальни торонашцеи къахьегамхошта эксплуатаци ега сиздарав, дукха халкъаш мецца а къе а хиара доладш долча хьалан юкъерча вIашдухьалена вугаш хIанзарча Iилмахи техникахи империалисташа пайда эцилга.

Цудухьа чIоагIлуш ба империализма кхуврчара классови къовсами халкъий кортамукъален болами.

Империализмана деградаци хилар кIоарга гучадалар да тIема-промышлени комплексо долчох Iоцйенвеш герзаш хьаделга михьардаккхар. Iалаьмате чIоагIа общественни рузкъанна къоалаш делга. Милитаризаци чакхъяккхарах хьахулача кхерама теркам цкъа тIабахийта Iийнавац Ленин. «...Империалистски яхьо тIема аппарат чIоагIъяь пачхьалкхенаш, — яхад цо, — тIема сармикаш а хинна даэттай...» Къаьстта унзара лоархIам болаш я милитаризм хIанз США. Астрономически сумага — шера 160 млрд. долларга дIакхаьча тIема бюджет гаргга пхе шера 253 млрд. кхачалца лакхъе лерхI. Геттара доккхийча боарамашка дегIаух тIема ухийташ дар НАТО кхыдолча мехкашка а.

Укх карарча хана империализма агрессиена маIаа гучадувл:

— арахьарча политикана тIема-промышленни комплекса, милитаризма кхзаннари, хьаьрагIа йолча реакцеи антикоммунизмеи оагIонгахьара ю влияни чIоагIъяларца;

— НАТО тIема кха боарам боацаш дегIакхахьярцеи СССР-и социалистически содружествани духьала, кортамукъале езача дерригача халкъашта духьала ерзаяь керда тIема-политически союзаш хьае гIертарцеи; социалистически доацача дунен тIарча кортамукъале яккхара лоаттабеча къовсама лелаяа гIожа юкъелехарцеи прогрессивни болемий са хдадде гIертарцеи.

— социализма мехкашкара тIема совпе яхха гIертарца, герзаш хьаделга кхы тIа а михьардаккхарца, герзаш дIададахара духьа ю переговораш лаьгIъярцеи уж ховаярцеи Малхбузен Европах США шийн дикилга диллача керда долча ракетно-ядерни герза стартови площадка е гIертарца;

— американски империализма экспансеи гегемонизмацеи, дунеина доал дирга цун кхача гIертарцеа из уйла йолаш — США доазонел арахьа керда тIема объекташи базаши Iоехкарцеи, хIаьта уж-м хIанз а тIехь шиъ ах эзар совгIа ма йий;

— дунен жандарма декхараш кхоначашдараи кхыча территорешта тIа чухьадараи дола герзашца Iалаидаь мобильни низаш кийчдарца;

— дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбелга доладараи Хельсинке оттадаьр дIадаккхараи тIаберзабаь никъ хьалацарца;

— къаьст-къаьстача идеологически диверсешкара советски халкъаца, социализма идеяща, къамен - кортамукъален боламца моастагIал хьалсувсадар духьа «психологически тIема» шерра фронт вIашагIйолларга яларца.

Эггара йизагIа уж белгалонаш вIашагIкхийттай американски империализме. ХIаьта чIоагIа лоархIам болаш да халкъашта империализма, НАТО агрессивни блока маIан ма дарра довзилга. Из эшаш да из гучаяккхараи цунца эффективни къовсам лоаттабараи.

Социализма позицеш чIоагIъялар, халкъаша кортамукъале духьа лоаттабу къовсам айбалар, капиталистически система юкъара кризис чIоагIъялар — уж да империализма арахьарча политико ерен кхерамен хIанз гола тохара, кхохкам кIаьдбара из духьалъялара керттера бахьанаш. ма дарра цигара хьадоагIа, цу тайпара долча хьалашка Ленина геттара нийса «буржуази корзагIъяьйна тувсаяьр», аьнна доло. Малхбузен антисоветски гIар-тата даркар.

Из деррига а Афганистане событеш хилале дукха хьалха доладелар. ХIаьта цу событеех кхы а хьалхагIа дIадоладаьча кхохкам кIаьдбара долча тIагIортара, «шийлача тIема» рецидив бахьан мара хилацдар. Советски Союза позици хаьда а ши духь довцаш а дIайоккхийта я — Л. И. Брежнева 1979 шера 6 октябреи 1980 шера 13 январеи даьча къамаьлашка.

Ленин ваь ди дездеш ала доагIа, цо 1921-ча шера а тIехь «... Шиина а халкъа аьттои духьа сийлахьча афгански пачхьалкхен эггара хьалхара доттагI йолаш хургья Росси массаза а», аьнна, белгалдаьккхалга. Советски нах дог тийша ба, курен кортамукъале езаш долчен афгански халкъо шийн къаман хьашташ арахьарча агрессехи чурча реакцехи лорадергхиларах, ше хержача кортамукъален бернатеча вахарен никъагIа шийн ловлахолларча, кхыдола деррига халкъашцарча доттагIалеи машареи хьалашка из дIахо гIоргхиларах.

Афганистана массага гIойла къаьгга гуш я империализма стратеги. Цо лерхI массанаьха, халкъаша шоай кхел шоай наралоацача, доазол декьара низ лоаттабелгеи диктати дIайоаккхача, герзаш кара а лаьца кхачIалца чугIертилга. Интервенци ара, контрреволюцена экспорт яра йола «бокъо» хIана гучахьа баькъю «Америка вахара хьаштаца», долча тайпара аьттв, — империализма доаладьа доацар каралацарца болча колонизаторски безамие. ХIаьта хьалкъаша цу тайпара дола тIаккхувдилга юхатехача, «глобальни конфронтацеца» кхерам тIатувсеи атомни герз эгадея болалу империалисташ.

Л. И. Брежнева дукха ха йоацаш хьалхадаьккхар: «... Кхыча мехкаштен халкъаштеи доал дара йола империализма торонаш тIа-тIа кIезига ме лу, из хьарагIа хьатIанйду цун чIоагIагIа агрессивнегIеи хIама гаьна ца гуши болча виналаша. Из агрессивность юхатоха могаргдац аьхха низах, машар безача пачхьалкхений хьаькъалеча политикан, дуненна доал де гIертарий кхераме планаш йохье халкъий лоIам хиларои мара».

ХIанз цхьаьнкха шек хила йиш йолаш вац адамлен бола кхерам империализмагара, эггара хьалха юха а дунен тIа «лидерство» лаца е вешта аьлча дунен оалал оттаде гIертача США империализмагара боагIаш хилар.

В. И. Ленина дунен хьалхара тIом чакхбоалаш, империалисташа цIий мехкадеш дIаболабьча тIема духьала ше эгIазло кхайкаеш дIакайтар цу тайпарча тIемаша «адамлен общество яхара хьалаш дохадарга гIулакх дIакховчаде мегаш хилар». Цо цу хана дерригача дунен тIа дIакхайкадир дунен культура, адамле цу тайпарча эгIорах кIалхаръяккха могаргдар олхха пролетариат мара из хилар.

Вай хана болхлой класса из адамлен юкъара декхар чакхдаккхара дола кхоачамаш боврам боацаш лаьхденнад. ХIаьта уж лакхдалара эггара хьалха вай кхетаду ленинизм сийлахь-доккхача гIулакхашка ахаш хиларца, социализма мехкий Iалаьмате боккхача материальни идейни чIоагIленца, дунен халкъашта юкъерча болхлой классеи коммунистически боламеи дика вIаштIехьбаьнача низаца из гуш хиларца, хIаьта иштта цун дегаш айдуи мийсхони идеяш дерригача мехкашкарча миллионаш болча наьха санкетаме кхачача хиларца. Новкъостий, йиэзача бокъонца ала йиш я адамле кIалхарйоаккхилга, цун кхоане ленинизм ларде уллачеи цунца хьалхе лелаечеи социальнии общественнии низаех тийша ди, аьнна.

В. И. Ленина васкет, машар лорабара дола социализма исторически декхар бухсоцчача кхоачаш чакхдоаккхилга фуд аьлча, из да:

— Советски пачхьалкхен экономическии обороннии низ, дукхача къомех лаьттача сийлахь-доккхача советски халкъа идейнии политическии цхьоагIо низ ма кхоачча чIоагIъелга;

— социалистически пачхьалкхении вежарашха йола союз, цар цхьана леладу гIулакхаши массе оагIорахьара цхьана ду ковкъостали низ ма кховчча чIоагIделга;

— марксизма-ленинизма, пролетарски интернационализма ларде хIанзарча хана эггара дикагIа вIаштIехьбаьннеи идейнии низ бола дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабелга;

— машари прогресси бахьан хIанзарча болхлойн къаман-кортамукъалени болама йоккхача потенциалах ма могга пайда эцилга;

— бокъонца дунен гIом хьара духьала барашца, вай ламалахьа бокъонца долаш дар лархIа гIертарашца, хIара халкъа законагIа дола хьашташ, кхычар лоIаме ца хилар, кортамукъале лоархIачарца гIулакхаш цхьана леладелга.

Вай парте, Советски Союзо дунен тIа машар, дерригача халкъашта чIоагIеи нийсхони машар хилийтара исторически къовсам лоаттабу. Новкъост Л. И. Брежнев керте латтача КПСС ЦК Политбюрос, Ленина васкет кхоачаш а деш, из сийлахь-доккха декхар кхоачашдара шоай низаш, шоай опыти совцали дIаттел.

Адамле кердача тIемах кIалхаръяккхар духьа Советски Союз, советски халкъ дукха низи ресурсаши оборона чIоагIъяра дIа ца ахийтача ялац. ХIаьта 35 шера Советски Союза, социалистически содружества халкъаш машаре лаха йиш йолаш хургдаьар, нагахьа санна эггара хьалха Советски Союз шийн союзникашца цхьана вай мехкаи вай союзникаштеи моллагIча тайпара тIакховдилга майррен чIоагIеи юхатохара мел эшар долаш ецаре. Вай лораде хIама а долеш да, из лораде герз а да, из лораде нах а ба!

Социализмана карагIдаьннараш тешаме лорадеш я кхоттa шийн 25 шу дизар белгалдоаккхаргдола Варшавски Договора Организаци.

Экономически чIоагIлено, политически сийво, КПСС XXIV-ен XXV-ча съездий машара программаш тIагIерттан принципиальни чакхйоахаш хиларо, социалистически содружества хьинарех цхьа барт болаши машара тIехьара политика лелаяро йохае вIалла атта йоаца кхохкам мелбара чIоагIа потенциал хьалъй. ХIаьта цун керттерча элементех цаI да Советски Союза политика из машара политика йолга, вайна тIом эшаш боацилгеи цун тIаккхувш вай доацилгеи халкъашеи хьыметтел цхьадолча мехкашта керте даттарашеи кIоаргга кхетадеш долга. Из бахьан долаш дунен шолагIча тIемах юхейиса дукха цхьайола керттереи хIаьта «шийла тIом» лоаттабаьча ткъаь шера хьаIайна цхьайолеи, проблемаш къоастае торо хилар. Хельсинке хиннача совещане машаре цхьана дахара принципаш массане цхьана юкъара хьалаьца дунен халкъашта юкъера нормаш санна чIоагIйир.

ХIаьта цо хьагойт империализман цун тIехьалаттарийи агрессивни тIагIертамаш мелдех юхатохен йиш йолга.

Империализма стратегена вай парте, Советски Союзо ленински арахьарча политика никъ духьалбоах. Из цIаьнха а хьахайнабир укх шера 22 феврале ше даьча башха дикача къамаьлаца Л. И. Брежнева. Цу тIа а хIанзарча хьалашка халкъашта машаря кхерамзлен Iалашъяра къовсам лоаттабара йола хьадда программа, кхохкам мелбелга лорадеро, чIоагIдара, герз хьеIоаделга юхатохара конструктивни предложенеш.

Новкъостий! Вай парте кхетаду мехка чуьра хIама хьакхоллаш беш бола болх вай пачхьалкхен арахьарча политикаши, дунен машарен социальни прогрессеи дерригача гIулакхаца органически вIашш бувзабенна болга. Вайна даим дагалатт 1921 шера аьнна ленински дешаш: «Дунен халкъашта юкъерча революцена вай хIанз еш йола керттера воздействи вайа боахама политикаца ю... Цу наькъ тIа баьккхаб дерригача дунен масштабегIа лоаттабу къовсам. Из декхар вайна кхоачашде моте — тIаккха дерригача дунен масштабегIа боккъонцеи бухсоцпаши котдаргда вай».

Цу уйлай кIоргали чулоацами Iалаьмате боккха ба. Вай боахама болх хила а хиннаб, болаш а ба юкъарполитически а, тIема а, идеологически а даькъе Iалаьмате боккха дунен халкъашта юкъера лоархIам болаш. Цига хьахуларех тийша да пачхьалкхенаша шоайла дIа-юха лелалу гIулакхаш, хIаьта иштта довзол арахьарча общественни низаца вай лоаттаду дукхача тайпара бувзамаш а.

Цудухьа, сийлахь-йоккха коммунизм хьалъеча моллагIча участке советски наьха коллектив, хIара советски саг болх беш вале а шийн къахьегамца лаьттан тIа чIоагIа машар оттабареи дунен тIа социальни прогресс ярен гIулакха шийн дакъа юкъедахьа дезаш а юкъедахьа йиш йолаш а ва.

Новкъостий! Советски наха духьала, коммунизмана духьала мел кампанеш империалистически реакце йоаржайой а социализмана сийлахь-доккха карагIдаьннараш, ленинизмана ларде укха дог цIена уйлаш, принципаш, вай парте политика йовс карагIдаргдац.

В. И. Ленина гIулакх дIахо хьоаша лаьттан тIа дерригача халкъий хьаштаца ма яххара йола керда цивилизаци хьаю. Вай чIоагIа, дог тIара лоаш да дерригача лаьттан тIарча къахьегама наха машар, ираз хулга, хIаьта кхыча халкъий духьа дукха хIама а ду вай.

Ленина деррига вахари гIулакхаши из болхлой класса, къахьегача халкъа тешаме, лоплан Iазапин кIала латтарий бала кхоачаш, нах лоал лоаттабераша машар боацаш, дог цIена, принципиальность йолаш, коммунизма Iеалаш бахьан лоаттабеча къовсаме денал долаш хилара образец я.

Ленинизмана тешаме хилар — лорзагIа ца воалаш ленински хьехама принципаш кхоачашъелга, творчески из дегIакхувлилга, вахарца, низаца чIоагIа бувзамаш лоаттаделга, цар опыт Iомаелгеи Ленина идеяш вахара юкъехухьилгеи.

Ленинизм дерригача халкъашта, дерригача адамлена эшаш я. ХIаьта вай тешаш а да: ленинизми адамлен общества керттера хьашташи вIаши къаьста йиш йоацаш хиларах бола кхетам ха дIахо ме йода дунен тIа дукхагIа баржаргхиларах.

Даькъала хийла ленинизм — революционни къовсама, кхоллама, машара байракх!

Сийле хийла сийлахь-доккхача Советски халкъа — коммунизм хьалъечоа!

Даькъала хийла Советски Союза ленински Коммунистически парти!

* * *

Новкъоста Б. Н. Пономарева доклад дукхаза тIоараш детташ юкъагIъяьхар.

ДИКА КЪАХЬЕГАМХО — ГУМУКОВА МИНОВСИ

Прохладненски консерваш завода коллективо доахача толамех оадда дакъа доаллийлащ къаьдача аьшках банкаш еча цеха коллектива а.

Кiаьдача аьшках банкаш ю цех йоккха яц — укхаза болх беш ерригаш а шовзткъе итт саг мара вац. Цу заводе банкашка баьцадааьраш, сом, кхыйола продукци бержIала йоллара тIадехка нотIарган кийчду цо. Цар хьаль продукци республика доавонел гаьнна арахьа дIакхухьийт. Масала, хьаьлча кийчан продукце завода складашка уллаш вIалла ха а ляхкац, ший хан-ханнахьа дIайохьийт из цунга чIоаггIа сатувсаш йолча вай мехкарча дуккхача краяшкен областашкеи: Московски областе, Удмуртски автономни республике, Ставропольски крае, Черсий-Балкхарой, Къылбаседа-ХIирий автономни республикашка...

Ленински юбилейни къахьегама вахта дIахьоча унх деношка къаьстта хьинар айденна къахьет коллективо. Дикка тIехкхоачашъяьй квартала план.

Кхалнаха юкъе ништа болх дика вIаштIехьабьиккан бIубеннай къахьегаш я шоллагIа раарад йола браковщица Гумукова Миновся а. Цу гIалгIай кхалсаго хадданза укхаза болх бу пхийтта шу да. Цо къа ца хьегаш омежни гопзалаш ца Iомаеш участок е смена яц. ХIара денна 120—130 процентал лохагIа йоацаш, арахеца продукци тIехдика йолаш кхоачашъю цо ший сменни задаееш.

ШоллагIа, штамповщица, квалификаци кара а ервалъ, Миновсе цига а хIара денна эттара вIезнгагIа йича а цаIи ахн норма кхоачашъю. Масала, цхьан сменах нормагIа 60 эзар ногIар хьаде деза мегге, цо хьаду 62 эзар совгIа. ХIаьта дIадаьхийта лъшкашка дохкара норма 58 эзар долча мегге, цо сменагIа чудулл 65 эзар ногIар.

Производственни процесс Iомаяра къонача болхлоента новкъостал ду, ший къахьегама опыт ца могга дикагIа дерна дIател цо.

Дика общественница а я Гумукова Миновси. Хьинаре дакъа доац цо цеха коллектива еррягача мероприятешка.

Иштта дика дезада нана а я Миновси. Цун кхоиккс а бер тIадийроза деваш да. Цо даьха къахьегама толамаш цкъа санна дукхаза а завода администраце грамоташца, баркал кхайкадарца, ахчан совгIаташца хестадаьд.

— Тхо чIоагIа раьза да Миновсена, — йоах цеха начальника Шамиль Ахметович Акматханова. — Тха цехе дукхагIа балар-кх иззамо болхлой. Саттота биlх болча хана цхьаьца бахьанагIа болхло балха хьа ца йоагIаш йисача, цкъа санна дуккхаза а, вIалхара даьхад тхо цо. Эшшача мегте гIо-новкъостал делга наст-каста вийслу Гумуковай овгIонгахьара, хIаьта из бахьан долаш пака цунна дег тIера баркал а оал.

А. ПЬЯНИКОВ.

СУРТА ТIА: М. Гумукова.

Автора сурт.

Лоамашка сомий бешамаш лелае

Сомн комараш леланра йоккхий торонаш йолаш я Нохч-ГIалгIай АССР лоамара районаш. Хьына лаьтташ, тоъам болаш делхаш доагIаш а йоакхаl а, шортта болх хьабе нах — деррига а аьттув болаш да укхаза.

Нагахьа санна лоам дадача лаьтташка сомий бешамаш лелаяра республика юртбоахама органашa е йоагIа йоакхо йойя, дIахо йодачи хана керттерча отраслех цаI хила йиш я царех. Халкъа боахама дегIахкувлара йолча перспективаш алана тIа но теркал ца дойя, лоаман зоне специализаци елга дизза лургдац.

Даьча тохкамаша гучадаьккхад республика лоаман районашка сомий бешамаш лелае йиш йолаш 17,5 эзар гектар лаьтта долга. Уж дада йоккха йоаца хьунаш вIоторгаш тIаьхьина, цхьадараш юкъ-юкъе аьха, вожаш хьайбаш доажадеш да. Лоамашка кIезига пайда эцача лаьтташка сомий бешамаш лелаелга боккха пайда луш гIулакх да.

Шаьрача лаьтташка йолча сомий бешамий товарность 2,5-зза дукхагIа я фийг болча культурай йолчул. ХIаьта лоамашкарча сомий бешамий продуктивность 5,5-зза дIакхоач. Масала, лоамашка хьатIаоттална йолча лоамашкарча бешамашкара сомаш бохнарах 1973—1979 шерашка юкъерч лаьрхIача хьахиниа ахчан пайда 61 процент ба, хIаьта специализированни йолча «Орджоникидзевский», «Южный» яхача совхозашка — 65,3 процент. Лоамашкарча зонашка йолча сомий бешамаша 5,4-зза дукхагIа пайда лу фийг болча культураша дучул. ХIаьта специализированни йолча Ведснски плодопитомнически совхозе беррига а пайда лу сомаш, комараш, саженцаш йохкарах.

Хьагучча бесса лоамашка лдача сомий бешамий товарность лакх ме лу дукхагIа хул пайда а. Цунга хьежжа боахамий экономика а болхлойн гIуланкерча наьхен хьалторо а тоалу.

Къаьстта белгалъяккха еза боча бIар санна йола культура. Дукха хьоанали белоки йоаллаш, лакха концентраци йола продукт я бIараш. Низ бола овлаш а долаш, дуккхача шерашка дахача бIараша тешшаме лора бу лаьттан тIагIолла тIоа, хIаьта лоаман рельефашка из чIоагIа лоархIаме гIулакх а да. Дикал лакха йола бIараш дукхагIа чуэца вIаштIехьдаргда уж леладелга промышленни ларда тIа даьккхача.

БIараш дIаде мегаргдолаш дика лаьтташ да Нохай-Юртовски районе. Уж дада Ямансу, Аксай яхача хишта йисте, Нохай-Юрт, Аллерой, Зондак, Шуани, Курчалой, Гордали яхача юрташта гонахьа гIолла.

Ведснски районе бIараш дIаде мегаргда Басс яхача хин чIоже, районерча ерригача юрташта гонахьа гIолла. Иштта бIараш дIаде мегаргдолаш моттигаш я Советски, Сунженски районашка а. Масала, Сунженски района ГIажий Юртара хьаволавейна МагIа-Оалкуйа кхачалца Эсса чIожа дIоахвала бIараш дIалогIа мегаргда.

Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 80 центнер сом, 50 центнер бIараш, 50 центнер комараш чуэцаш хилча лоамарча районашкарча боахамий торонаш я шера 120 эзар тонн сом, 12,5 эзар тонн боча бIараш, 3,5 тонн комараш чуэца. Царна кхы а Iоьйлатоха еза бахача наьха бешамашкара сомийн комарийн дукха тоъвам. Цун совгIа, хIара шера 30 эзар тонн гаргга хьун Iажашн мораши чуэц республикерча районашка.

Таханарча дийнахьа лоам лдача районашкарча сомий бешамаша 1400 гектар дIалоац. Царех латаш я 606 гектаре тIа дIаегIа гаьнаш. Ерригача бешамех боча бIараша 415 гектар дIалоац, сомий гаьнаша — 985 гектар. Укхаза бежадданкха деза тIехкьарча шерашка лоам сомий бешамаш дукхагIа а ца хулаш, тIа-тIа кIезигьелар. Дукха ха яц лоамарча районашка 3800 гектара тIа дIаегIа латаш йола гаьнаш хинна. ХIаьта, 1979 шера ньча отчетага хьежача 2200 гектар дIаэзигьенний бешамаш.

Фу хиннад царна? Мича яхай ииттал йоккха моттиг дIалоацаш хинна бешамаш? Царех цхьаараш тийда дIаяьхай, вожаш доагIа гIулакх ца дар бахьанца ца латаш юс.

ТIехьарча шерашка лоамашкарча районашка хинача колхозашта метта йиъ специализированни совхоз хьалйй. Царех циъ Ведснски районе я — «Плодопитомнический» «Прогресси», цаI Советски районе «Ленинский путь», йиълагIа яр Нохай-Юртовски районе — «Заветы Ильича». Цу боахамашка 361 гектара тIа сомий гаьнаш дIаегIай. ДIахо йодача хана цу совхозашка ихы а 3 эзар гектара тIа сомий гаьнаш дIахогIа лерхI. Царел совгIа эзар гектара тIа сомий гаьнаш дIайогIаргья верда вIамагIдехкача боахамашка е хIанз лоам йолча колхозашка.

ТIехдоккхий специализированни боахамаш вIашагIдохка эшаш гIулакх дац укхаза. 600—700 гектара тIа дIаегIача сомий гаьнашта Iунал де могаргдола йоккха йоаца совхозий вIашагIъеккача дикагIа да. Иштача специализированни долча боахамий дикагIа аьттув баргба лаьттах биззза пайда эца.

Лоамашкарча зонашка сомн комараш дукхагIа яхарца дувзаденна цIенхаитта уйла е езаш гIулакх да уж чакхйоаккхата. Цу гIулекха лаьрхIа хьалъе еза консерви промышленноста предприятеш, е сомн комареши чулоаттаергйола холодильни установкаш. Эттара хьалха уж хьалйикча бакъахьа я Ведснски, Нохай-Юртовски районашка, хIана аьлча, беррига чуэнача сомахи комарехи 80 процент укхаза хургья.

Лоамарча районашка сомий бешамаш лелаелга шерра дегIаккхувлнига, цар продукци ца талхийташ ший хана нахьа чакхйоаккхаргйола консерви промышленность укхаза хьалъелга чIоагIа лоархIаме гIулакх да. Тlаккха вIаштIехьдаргдар лоамарча лаьттаех дикагIа пайда эцилга, наха болх бе моттигаш хургья. ХIаьта керттерадар — вай республикерча а мехкарча кхыча районашка а бахача наха шортта сом доаттабе йиш хулийтилга.

Цул совгIа, цхьаькха а цхьа пайда ба цу гIулакхах боалаш: лоамашкарча районашка сомий гаьнаш дIайогIарца шаьрача моттиге цадача лаьттаех 17—18 эзар гектар мукъадаргдар.

В. БОГАТЫРЕВ,
НГIАССР юрта боахама министерства керттера инженер - землеустроитель.

ЗВЕЗДНЕРА ГИДРОЛАБОРАТОРИ

Ю. А. Гагарина цIерагIча космонавташ кийчбеча Центре болх бе йолаеннай керда тренажерни комплекс — гидролаборатори. Гидролабораторе отталый «Салют» яхача орбитальни станцен «Союз» яхача космически кемак макеташ. Макеташта юкъе хи чу доал доацараша гирга ваьча хьалашка космонавташа тренировкаш ю.

СУРТА ТIА: Ю. А. Гагарина цIерагIча космонавташ кийчбеча Центра начальник авиаце инарал - лейтенант Г. Т. Береговой (аьрдехьара вар) Советски Союза Турпал Н. П. Каманини гидролабораторе помещенета хьожаш ба.

А. ПУШКАРЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Боккха тешам

Хетаргахьа хIанз санна дог тохалуш партийни собраре хиннец Ленина цIерагIча Шелковской колхоза дикагIйола доярна Лидия Александровна Ибрагимова. Колхоза коммунисташа КПСС члена кандидаталла дIаэцеш яр из. Ше дика йоазеш а дуккхача шерашка шурий-товарни ферме цхьана болх беш а болча новкъосташта уллув Iохайна ягIар из.

Къамаьл де дош эц Яхьяев Тапс. Цо йоах:

— 15 шу да сона Лидия Ибрагимова йовза. Ферме цхьана болх беш да тхо. Са ученица яр из, бIаргашта кIал хьалкхийнай. ХIара денна лакхйора балхе говзал. ХIанз хьалхарча класса «Мастер-хьайбаш леладер», я из. Цунна еннай Ленински сийлен грамота, халкъа депутатий Кобински юрта Советех Шелковской районин Советех депутаталла хержай.

Ший балха тIа шиш болаш, доагIар хьадехаш, кхоачамбоацарашца мешар боацаш я Лидия Александровна. Совхха доярхашта юкъе ярхача социалистически ялье хIара Iаттагара 5146 килограмм шура а йоаккхаш районе хьалхара моттиг яккхар. хIаьта унх шера из хьоккхам кхы а лакхбе дага я из.

Массене цхьа барт болаш яр собране тIайийца решени. В. И. Ленин ваь 110 шу дузача унх денoшка райкоме кандидатски карточка дIаделар Лидия Ибрагимовина.

Е. ФАРНИЕВА.

КЕРДАЧА ЛАЬТТАШКАРА ДУГА КХАШ

ХIанз вай мехко чудаккхача дуга хIара кхоалагIа килограмм Кубано луш я. ХIаьта деррига а 15 шу хьалха дукха бацар цу крас из мишта леладу ховш бола нах.

Дуга плантацешта 250 эзар гектарага гIоргташ лаьтта дуккьал укхаза, пайда эца йиш йолча лаьттах хIара чIегилга тIа хIамаш дIаювча моттиге корадаь хилара «бехке» а приазовски плавнеш — чукхийттачарча, ушалаш латтачарча лаьттан Азовски форда йистошта дIатIаоттачара участкаш. БIаьш шерашка цхьанна хIаманна пайдана йоаца, хорш хьею моттигаш лерхIар царех. Итташ километраш вахача хьаж а йоагIаш долча телхача хи чубагIа листа эра мара хIама дацар гуш. ХIаьта чIоагIа йокъал эттача шерашка хий Iа хиина дIадахача, кIай аьсале а хиле дIоттар плавнеш — тIадаьннача туха чкIор тIа уллар лаьттана.

Къоэткъалагiа шераш декъалуш решени йир цхьаьнна а хIаманна пайдана ца хинна лаьтташ боахама оборота юкъеделаде а цар тIа дуга де а. Амма из леладара хий эшар — хIара гектара шера 23—24 эзар кубометр. Хий тIадоаладир, Iаьржар санна кхехкаш схьа доагIа Кубань карадерзадир, геттара йокхха хий лоаттаду моттигаш хьа а яь. Царна чура хий плантацеш хургйолча моттигашка дIадахийта сангараш яьхар.

УШАЛЕХ КХАШ ДАР

ГIишлоаьяра балхаш леладеча главка кулгалхочунца Огурцов Николайца цхьана Краснодарски форда йистте латт тхо. Ишта оал из Iаьржача хана Кубана «огIадаьча» хишта аккумуляци а еш тIехьагIа компьютерий командагIа уж дуга плантацешта дIателча кхо миллиард кубометр чуйодача хий лоаттадеча моттигах. Итташ километраш кIаьхача форда йистошка гоннахьа сангараш а йолаш йола лаьттан нийсн квадраташ — дуга чекаш я. Кубане кхычахьара яваш мо йоацаш йоккхий я уж — хIаьлр йиъ-пхиъ гектар а йолаш, из бахьан долаш хиш дехнара тароиаш а дикагIа я. юртбоахама машинашта лела моттиг а я.

— Укхаза, хьона гучча бесса, — дувц Огурцова, — оаха тхоай болх чакхбаьккхаб, амма плавнеш-м яьннаяц шоай дала йиш мел яр хьаденна. Геттара дукха километраш ма йоллий уж. Цудухьа гIишлонхоша де деза деррига балхаш чакхдаьннадац. Хоаш да, ушалаш карaерзаяр атта гIулакх дац кхыметтел вай яр санна йола низ бола техника хилча а. ХIанз оаха балхаш лу моттиг эза ушалий юкъмоттиг я. Укхаза нийслу торф йоалла моттигаш, хала да вIаши кхотаденна доахка низ бола эза овлаш теда. Телха хий дIадаьккха ца Iеш, лаьрххIача ногарашна лаьтта аха а деза укхаза.

Дукха хIама додий мелиоративни балхашка а укхаза деча гIишлои балхашна а?

— Цхьа гектар каравзанога вIадода ахча кIезига дац укхаза. Оаха дIалу дуга леладерашка кийча плантацеш санна ца Iеш, керда поселкаш а.

— Малаш ба керттерча даькъе цига баха ховшарг-бараш?

— Къаьнача кубански станицашкара кагирхой. Алавею лакха да дуга леладерий, керда, кагирхой безам тIабодаш професси я, шийх фу доал хьахьокха йиш хулийташ йола моттигаш дукха я.

— Мишта тIайийцаб укхаза хьалбаь селла боккха хин боахам Iалама гонахьено?

— Климат унахцIенонна гIойленагIа хиннай, хорш хьель камараш дIаьннай. Амма минусаш а я: грунтови хиш тIадувлар кхерам болаш да. Цудухьа хьалде дезаш хул дукха мах дIабодаш дола капитальни гIирсаш.

ДIАДИЙНАР МАРА ЧУ А ЭЦАРГДАЦ

Ирригационни схема урагIача боккхача хена тарлест. Цун гIов — Кубань яха доза хий. Цун тIъовраш — боахамаш. ХIаьта гаьний гIа — дуга чекаш. Хий дIаийсдара даьккъера хала декхар кхоачашдераш компьютераш я. Цар лоархI мел хий да Iи хинна дIадахар, меллад кулаар, дийлхача догIо юхаметтаоттадергдий-те тIера даьнна хий е хий латтача моттигера «заправкана» гIо деха леларгда.

Со центральни диспетчерски ирригационни управлене а волаш дар. оператора цкъа кнопка тIа пIелг а тоIабаь боахамашка массехк миллион кубометр хий чухьожадича. Пхийтта минут яьлча ялх бIаьн шовзткъеи телебIаргодатчикаша хоам бир эттача хьалах. Цхьайолча моттигашка хий кхы а яйшар. ТIаккха тIатехар.

Кхы а ах сахьат даьлча тхо тхоаш тийшар ирригационни системо болх нийса беш хилархъ. Вертолето дIакхоачадир тхо «Красноармейский» оалача цхьан кердача совхозе. Дуга плантацешка кхачадар хий духхьал царна эшшача боарие.

— Хьувкъам дика ба тха, — аьлар тхога совхоза директора Майстеренко Алексея. — ВIаштта итт шера юкъера лаьрхIача шовзткъе итт — кховзткъа центнер гектара тIара. Дуга дика доход лу. Тха совхозо итт шу совгIча хана шийга дIа мел дахар юхаметта я оттадаь, пачхалхкена шовзткъе пхийтта миллион сом совгIа пайда баьб. ХIаьта тха кхаерча дерригача дуга леладеча боахамаша — цхьа миллиард сом совгIа. Доходаш йоккхий хиларо торо хулийт социально - бытовойн культурни гIулакхашта а дуккха средстваш хьежае. Тхацига балха баха гIенташ ба кхыметтел городашка баха нах а. Цун бахьан да совхозе механизаци индустреларяр санна хилар, ахархой чубахача пIеношкара хьалаш а городашкарчарга гIоттаиш да, хIаьта цу деррига тIаккхет делла а юрта долаш дола бервайт кхоарча участкера беш огорода.

ЭЛЕКТРОННИ ЭКСПЕРИМЕНТ

«XXI-ча бIаьшерая плантация» — ништа оал Iилмахоша Кубане хьесча цу культура хьувкъам дикка лакхбе торо хулийтаргйолча дуга леладеча экспериментальни электронни системах. Дуга Ерригсоюзни Iилма - тохкама института директора заместителa Руденко Владимира дийцар сона, цу тайпарча системa болх программированни хины хьувкъам чубора лаьрхIа я эксперимент чакхйоаккхаш тахкарах.

ХьалхагIа нийчйир хургболча хьувкъама модель. Цул тIехьагIа из цунна йинцлургйоацаш программа хьисапе компьютера чуеллар. Программия хьалхашка оттадь хиннараш дар цхьан совхоза кхашкара баьцовгIаш дегIаахара процесс нийсьеш йолча эталона хьисапеш деххараш. Электронни датчикаша хIара денна хоамаш дора хин, фен, лаьттан температурах, чекашкарча тIоадала боарамах, дуга кхачара темпех. Шийга кхаьчача сведенешка хьежже, ЭВМ рекомендацеш телар дуга леладерашта. Цо де могадеш дола хIама хаинхьа а нийса а хулар. Дуго дегI дахьар планагIа лаьрхIа хиннача тайпара. Цу е вокх оагIорахьа нормана тIера доалар из алхха дитъ-пхиъ процент.

Цу тайпара, дуга леладерий йиш я баьцовгIаш дегIахаро аьяни, е шоай биологически потенциал «къайлахьхьа» шар вIалла торо а ца хулийташ.

Жан КАЦЕР,
АПН корреспондент.

Дозанал дехьара

ФРАНЦИ. Мехка чакхдаьннад пачхьхьаьлкхен балхаш тIарча нахьа гIулакхий Ди. Цар дIадийхад влапеш тIатохар а къахьегама соглашене условешка юха хьажар а. Забастовкашка дакъа лоацаш хиннав 80 эзар почта, телеграфа, телефона болхлои унахцIено лорадра система 100 эзар къахьегамхой. Парижа улицашка 70 эзар саго манифестаци яь хиннай (сурта тIа). Дуккхача нахa дакъа лоацаш демонстрацеш чакхъяьннад кхыча городашка а.

АФП—ТАСС телесурт.

Ший лоIамера Зимбабве

Унх денoшка Солсбери английски байракх Iо а яьккха Зимбабве республика ший лоIаме хилара керда къамий байракх хьалъесIар. ДIахьад цу мехка Англи 90 шера колониальни доал деш хилар. Африка карта тIа хьахиннай 50-гIа ший лоIаме пачхахьалкхе.

ВIаьха и хала а хиннаб паргIатонген ший лоIамо хиларген кхача гIерташ цун халкъо хьабена некъ. Къаьнара Зимбабве къизача тайпара караерзаь хиннай делен а авантюрист а вола Сесиль Родс керте лаьттача английски колонизаторша. Цар йохаль хиннай укхаза тоаенна лаьтта къаьнара цивилизаци, карадерзадаь хиннад халкъа Iалама рузкъа а дIадийнар дика хьувкъаш дола лаьтташ а. хIаьта мехках шийх из дIалаьцачун «сийна» Родези аьнна цIи тилла хиннай.

Цхьа бахьан доацаш дац Африкерча ерригача британски владенешта юкъе колониализма дукъ шийна тIера эггара тIехьагIа Iоккессар Зимбабве хилар. Iалама рузкъа — цIаста, хром, кIор, дошуя, дIадийнар дика хьахулаш дола тхьамка, боамби, чай санна йола экспортни культураш дика хьувкъаш дола лаьтташ — цу дерригех Iальмате доккхий пайдаш ийдеш хиннад цига баха баьхкача кIайбараша а английски американски монополеша а.

Цига бахаш бола 6,5 миллион саг африканцаш лоаца лоаттабера колонизаторша гуттахьа расистски режим оттаь а лаьха цIай Iоахийтара политика лелаеш а хиннай. Шоай безам бар лелаадар духьа Я. Смит керте латтача расисташа 1965 шера шоашкара дIакхайкаь хиннай АнглегIа «тийна хIама доаца» Родези оалаш яр. Лондон из провокационни акт «мятеж» я аьнна дIа а кхайкаь ма дарра аьтча Вашингтонаца цхьана расисташта гIо де а Къамий ВIашагIкхийттача Организаце цар та даха а йолаеннай.

Духхьал дуккхача наха гере бе а делла колонизаторашта расисташтен духьала къовсам лоаттабар бахьан долаш патриотически фронт керте латтача Зимбабве халкъа вIаштIехьдаьннад котало яьхха. Английски короне аккал принц Чарльз Лондонера цига дIа а веха Зимбабве ший лоIаме хилар дIакхайкаданза варгвоацача эттав, хIаьта партизаний кулгалхо — патриотически фронта чуйоагIача Зимбабве африкански къамий союза (ЗАНУ) лидерах Р. Мугабех премьер - министр хиннав. Фронта чуйоагIача вокх парте — Зимбабве африкански халкъа союза (ЗАПУ) правительствера цикал чурча гIуланкий министра вост дIалаьца вола цу парте лидер Д. Нкомо ва.

Африканаш дукхагIа болча эггара хьалхарча правительствана хьалхашка латт доккхий чоалханеш декхараш. Масала, бахкашка дIанийсбе беза паргIатон шоай лоIаме хилари бахьан долаш тIом беш хинна итташ эзараш партизанаш, ишта а миллион гаргга саг хьабе болх боацараш болча мехка.

Советски наха дика хет Зимбабве халкъа аьттув баьнна а котало яьккха а, хIаьта керда вахар хьалдеча цо тоаманш дахар а лоа.

Г. ШИШКИН,
(ТАСС).

ЦУН ВАХАРЦА ДУВЗАДЕННА ГIУЛАКХ

Тхо вIашагIкхийтар 1947 шерарча гIовттама ветераний дерригача къаман съезди Iуйранара заседани йолалладе хьалхха. Шарлин Разанамалала цу форума президиуме хержар — 64 шу долча цунах хьогге а легендарни саг хиннай. ГIайттарашта юкъе хиннача кIеззигача кхалнахах цаI йола Шарлина патриотий группаца цхьана 28 марта буc Фианаранцуа яхача городе йода электропередачай лини ховдаьй Мадагаскара центральни районашка беррига нахьа выступленеш йолае аьнна сигнал а луш.

Фу дар из шин бера нана мукъален къовсама юкъевлар? Цунна жоп лу цуй биографе. Шарлин лай ахархочун дезале. школе дийшад, цул тIехьагIа медицински курсаш яьхай. Даим мехка гIолла лелайолаелар, шоай бала кодабеча ахархошца цахаддаш хьамаьлаш а деш. Шарлин болх беш хиннача Вухипену яхача районе, лаьтта дика хиларах белгалъяьккхача ерригача Фианаранцуа провинце а санна, французски колонисташа моттигерча бахархоех уж динача уъястииш тIара дIа а боахаш, батракаш бора. Цу даьхьазбаьхача наха тIовтте хьал теттара во дар. Болх бора маьлха лIакараш гучаьвьча дена из чубиззалца, баьча белхах царна луш хиннар теттара кIезига дар, медицински Iалашо вIалла еш а яцар. Колониальни режимах юхединсараш цIаккха а диц яргдоацаш дагалатт Шарлина. Цар йоалайир из 1946 шера хьахиннача «Мальгашски демократически хувцамий болами» (МДРМ) мугIарашта юкъе. Карателаша антиколониальни гIоттам къаьстта къиза тоIабаьча (цар карагIа 90 эзар малагасиец велар цига цу хана) гIайрен малхбалехьарча даькъа санна драматически хьисапе хиллaзар 1947 шера хинна событеш мехка центральни районашка, йоах Ш. Разанамалала. ХIаьта а облаваш йора укхаза а, дукха нах лийцар. Лаьцаир Шарлин а. ТIема суда приговора тIа аьннадар — 15 шеба чуллаа суд яьй. Доладелар набахтара набахта кхийла кхерам тIилоттабаь. тIахьошараша бала байна шераш. 1956 шера амнисти кхайнайр, хьахийца Шарлин ше юха къовсама юкъейода.

— ХIанз унх сахьате 1947 шерарча ветераний боламо, — йоах Ш. Разанамалала, — шийна хьалхашна оттаду декхар да къоначча тIахьенна патриотически кхетам балар, селла дукха нах а бовш йиккха тхоай кортамукъале чIовгIъар. Мадагаскара социалистически ориентаци лорабр.

Цунна хетадаьд Шарлина ший деррига вахар. Из керто латт столицана 30 километр гаьнача Амбухидратриму оалача районерча малагайски революце Авангард яхача парте (АРЕМА) кхалнахьа организацеех цхьаннена, иштта моттигерча партийни ячейкана, Мадагаскара солидарноста Комитета руководства член я.

— ХIаьта а керттерадар кхалнаха юкъе болх бар лоархI аз, — йоах цо. — Царна юкъа хIанз а лакха да дешар-йоазув це ховрий процент, общественно - политически вахара юкъе хьинаре дакъа лаца лоархIабац. Правительства решенеш малагайски социалистически революце декхараш дIа а доажийташ, тхо гIерт кхалнахьа общественни сакхетам лакхбе, царга керда, дикагIа яйсхо лелвертйола общество хьалъеча хьинаре дакъа лацийта.

В. СКВОРЦОВ,
ТАСС корреспондент.
Антананариву.

КАЛЕЙДОСКОП

НОВКЪОСТАЛ ДУ

Цеча ЖIарга Вьетнамски обществана чувоагIа 500 эзар совгIа саг. Цар хьинаре болх бу кхо эзар медицински пункте 1979 шера алхха мехка къулбехьа общества вакцинаца яьй 7,5 миллион сага. Из бахьан долаш вьетнамший бIаьш вахараш дIакхухьаш хинна эпидемеш тIехьашна яьлар. Цеча ЖIарга членаш хьалхара медицински гIо де Iомабе лаьрхIа курсаш вIашагIъехкай.

(АПН).

ТIАККХА ХОБАДЕННА МОРДАШ ЮХАШАЬРЛУРГДА

«Вай хана итт шу эIамагIа хеталу саг» — ништа лерхI «Млады свет» яхача чехословацки журнало. Лораш — косметологаш эттеб, шоай клиентий юхьмараш тIара хобаденна мордаш юхашаьрде гIийрта. Хоаш да, цу проблема гIулакха массанел схьагIа ба шоай аьнна ха хоадамболеш долча гIайнага кхоачаш латта гIорбаьнна артисташ. Царех хIаране ши-шийга дIаминга къайленаш хиннай.

Масала, гIорваьннача французски шансонье Шарль Азнавура, ший дегIа пхьаний эластичность ца талхийтара, хIара денна массехк сахьата баракъаш тега машина кхестаю. Иллавча маьха кIалхара Iолег салфеткаш, истола тIа тесса гаташ, покрывалаш, юергIаш. Цкъ хезача «еррига кулга говзалаш йоахлачи» специалистий ролеш ловзаеш волча американски киноактера Чарльз Бронсона, массанена а хозахеташ дола ший гIоа толха ца дара сахьаташ доах паркета тIа сиртани яха халхар деш. Эттара боккхагIа бола киноседкъа лоархIаш волча Пол Ньюмена сахьаташ доах велотренажора педалаш кхестаеш вагIаш, юар Iаьржа маьхк я. Iажех я компот тIа а мелаш. ТIехьарa, цIихезача Ален Делона мерзденнад мотоцикл хеxкилга, хIаьта парижски стадионех цхьанне чу цIенхаитта ийген езеи атлетика а ю. Берригача кхы ца бала безам бараштa могаду журнало сокаш мелар, сом баар, спорт яр — из да хьегIайоагIаш латтача къоанала духьала эттара дикагIа дола герз.

(АПН).

ЧАКХДАЬННАД ХАЛКЪА ТАЛАНТИЙ ХЬАЖАР

Сийлахь-боккха — баьчча В. И. Ленин ваь 110 шуи комсомола Нохч-ГІалгІайчен областной организаце 60 шуи дизара хетаяь 1979 шера самодеятельни кхоллама республикански телевизионни конкурс чакхъяьннай. Къаьстина дикегІа йоза коллективаш. ДІадахача кІирандийнахьа В. И. Ленина цІерагІча культура Двореце хилар конкурса финальни концерт. Цига дакъа лоацаш яр 400 совгІа сиг чувоагІаш йола хоровойи халхарийи коллективаш, вокальни группаши солисташи, вокально - инструментальни ансамблаш, чтецаш, духовой оркестраш, халкъа инструментийн ансамблаш.

Конкурса лауреаташ хиннай: Калиновски СДК хоровой коллектив, Гудермесерча В. И. Ленина цІерагІча машиннаьшахой клуба эстрадни оркестр (солистка Плешивенко Марина), «Грознефть» объединенен клуба «Ивушка» яха халкъа вокальни коллектив, «Трансмаш» завода «Ровесник» яха халкъа вайнаьха вокальни коллектив, Кизиченко Владимирен Колпинов Александрен вокальни дуэт, химиким культура Дворецa духовой оркестр, В. И. Ленина цІерагІча культура Дворецa «Орга» яха халкъа вайнаьха халхара коллектив. Дипломанташ хиннай 13 коллектив. Царна юкъе я Наьсарен района культура ЦІен мехкарий халхарий группа (культура РСФСР культура заслуженни болхло Гапархоев Мукъмад).

СУРТАШ ТІА: 1. Илли оалаш я «Трансмаш» завода «Ровесник» яха вокальни коллектив.

2. Халхар деш ба Наьсарера мехкарий.

В. ЕЛИЗАРОВА суртаж.

Спортивни хоамаш

ЧЕМПИОНАШ — ХУРГБОЛА МЕХКДАЬТТАХОЯ

Чакхъяьннай маІача нахи юкъе баскетболах ловзара йола республикански чемпионат. ТІехьарча — финальни — ловзаре Л. Н. Толстоя цІерагІча Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен университета командаца ловзаш котало а яьккха чемпиона цІи академика М. Д. Миллионщикова цІерагІча мехкдаьтта института баскетболан командо яьккхар. ШоллагІей кхоллагІей призаш университета «Къонал» яхача горадо ДЮСШ-ан командаша кхаьчар.

Кхалнаьха чемпионат 27 апреля тІаьхачалца чакхйоаккхаш хургья.

БОРЗА ПРИЗЕР

Город Львове чакхъяьлар кхелетараштa юкъе шийн лоIамагІа кІалтохаргах латара йола Советски Союзе чемпионат. Нохч-ГІалгІайченера «Трудовые резервы» яхача общества Центральни Совета сборни команде дакъа лоацаш бар вай мехкахой Минтаев Нурадин, Корятаев Адам, Джабраилов Муса.

Цу яьъе дика толам баьккхар Минтаев Нурадина. Цу пах хилар борза призер.

Цу яьъе вай спортсменаш кийчбаьб тренераш СССР спорта мастераш Юсупов Висамел Хаблиев Іумарен.

А. БАДИЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КХУВШ ЙОАГІАЧА ТІЕХЬЕН ЙОАКХО ЕШ

Итт эзар совгІа сиг профессораш, доценташ, преподавателаш, профтехобразоване производственни дешара мастераш ба хІана Нохч-ГІалгІайчу педагогически общества членаш болаш.

Укх деношка хиннай цу общества республикански Совета VII пленум. Цига дийцар КПСС XXV съезда практически указанеш, цул тІехьагІара школайн профтехобразованен хьакъехьара партен правительстван соцамаш «Идеологически, политически кхетама болх дІахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам кхочашбарах йола Шалински Октябрьски районни отделенен отчеташ. Докладаш йир цар председателаша новокъоста Р. М. Лукьянчикова Э. И. Кабардинен. Цар дувцар хІи дийцар Центральни Комитета апрельски соцам хиннарчул тІехьагІарча шера шоаш даьча балхах, эггара эффективнаегІа йола формаши средстваши кертагІа а йоалаш Шалински районе церра дьрж бериш даьй-новой лекторен. Тахан укх 13 я школашка болх беш. ХІаьта дешаш вар 16 эзар совгІа сиг ва Октябрьски районе педагогически знанешта пропаганда яра еррига районе оттадаь хьалха деношк В. И. Ленин ваьча дийнахьа деня 110 шу дизар лерье кийчлуча хана районашка тедар Іалама практически конференцеш, семинараш педагогически дешараш ХІана Ленинсон уголокаш музейш. ХІана чакхбовлаш я «Ленина хьийхача бесса коммунистически хьисапе дика болх бе» къовсам, вахтаба вьшца бола кьайнилла партийни собранеш.

Профессора Н. И. Гриценко белгалдаьккхар Шалински Октябрьски районни отделенеши шоаш чакхъяха дьрхІа мероприятеш кхочаш мишта ю хьокаш боагІача бесса Іалкьонам лоаттабеш а КПСС ЦК апрельски соцам тІа кертагІдаьхача дехкар а ш к а хьежжа Іилма - практически секцей, юкхьандарча организацей отчеташ увттаеш а ца хилар. Укхаза хьахиначa педагогически кадраща бал-ха системо боккъонца чулацад болх опыта обобщена енга, кІезига гІо ду еррига дешара заведенешка йолаш Іалама опыт массанега а дІаяхьчийтара.

ЧІоагІа теркам тІабахийтир пленуме даьй-ноаной общественностаца беча балха. Районни отделенеша ясала координацин ю мероприятешца совхозашца, учрежденешца, организацешка еча педагогически пропагандаца. Хила йоагІача бесса контакт яц цар партийни профсоюзни организацешца. Цу тайпарча практико лаккхо дьшта йоаношта педагогически воздействи яра торонаш. Из дерриге а ІаткЪ юкхера а кагирхошта кхетам балара гІуллакха Духьал цхьан Шалински районе бисаб, масала, школа йистелькха 81 дІаиннга саги йоІи общественна пайдане болча къахьегама юкъе ца озаш.

Пренешна къамаьлаш дир педагогически общества Наьсарен района отделене председатела Х. М Беков. Цо дийцар школьникашта кхетам балара дешархой бригадаш яІапагІйоххар мел доаргІаме да. Укх тайпара масал доалла дир цо. Кхо шу хьалха кхьайкха а дешархой производственни бригада яиар районе. ХІаьта хІана хІара аьхкий 18 дешархойн 5 производственни бригадаш хул совхозий кхашка балхаш деш.

Идейни - политически кхьахьегама, нравственни кхетам балара болх тоабаларо гІо даьд отчеташ яьча районий школашкей училищашкей дешарох кхетар лаьхде. кхетам баранта юкъе боккъонаш теІхаелгеи зуламаш делгеш чоъде.

Дукъна критически мах а беш, докладчикашеи прешех къамаьлаш доврашеи гуллар хар школашка долаш дола дешар хьехарен идейно - политически кхетам балар-и даьккери кхоачамбоацараш дийцар цар баьхьеи. Л. Н. Толстоя цІерагІча пачхьалкхен университета доцента Новицке, профтехобразовани управлене методиста О. Н. Лебедева шоаш къамаьлаш деш дийцар дешаш болча кагирхошта эстетически эстетическа кхетам талха тоабарах. Доклад ...

Къахьегам белгалдаьккхар пленуме вай деношки производственни хьалхье образовани системо болх бег, кхувш йоагІача тІехьенна эффективно дешар хьехеи кхетам балеи марксистско - ленински методологех кхетам, име хьеха а цуина еиежия дола а дисциплинаш кІоарге Іомадаьча церра кругозори культуреи йолча. Идеологеи психологи дешаш дика довзачи, шие профессиональни гоппал хедалца лаккхьера педагога мара хІанцІехьдара на хилар. Укх дерриге дешаш. пленуме кертагІдаьккхача бесса, пахалгаш беча идейно-кхетаме болхаца айха кхьаи тардеда. Цу дІахох партейн Центральни Комитета соцамо а дийцача деша ... парта-кхетама балха ... Аргунера № 3 йолча ССПТ директора дешара-кхетама балха волча заместителa С. А. Алиева, пачхьалкхен университета педагогика психологи кафедра доцента А. А. Сметова.

И. ПАВЛОВ.

Дешархой теркамга!

1980 шера 27 апреле Іуйрийна 10 сахьат даьлча «Хьайнилла чIа лаІарий ди» дІахьу учета механизаци яра Грозненски техникуме. Цига хьех оаха г. Грознен республиканкан школ аш дешархой.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — «Мичад шо, зурманча».
[illegible] — «Серафимай гІайре» яха телевизионни художественни фильм.
[illegible] — Гнесинхlар цІерагІча пачхьалкхен музыкально - педагогически института камерни оркестра выступлени. Инстедьича — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Катирхой баьрт-цаьоагІаш Дункаьпашта юкъерча Девда документальни фильмай программа.
15.25 — «Шахматни школа».
15.55 — Латвийски ССР халкъа артистка Н. Граубина концерт (фортепиано).
16.25 — КІалтоьаргах латара Европа чемпионат. Чехословакера передача.
17.05 — «Оаха БАМ хьаьъ».
17.35 — «Дунен халкъий творчество».
18.05 — Москвани ленински университет. «Ленина цІерашк».
18.35 — «Дерригa хар лова». Кинопурнал.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Къахьегама кийлен вертараш».
19.15 — Хоккей йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Москва).
21.00 — «Ха».
21.35 — «Фу? Мича? Маца?». Телевизионни викторина. Инстедьича — «Тахан дунен тІа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — «Маьна школа».
9.05, 9.45 — Зоологи. 7-гІа класс.
9.35 — ПТУ дешархошта. Хими.
10.35 — «Телескопа». Іилманпопулярни фильм.
11.05, 14.50 — Испански меттала кхьаьхар де.
11.05, 11.45 — Ашараш. Цхьоалагіа класс.
12.05 — «Мишта чІоагІадар богІ. Н. Островски казара а творчества а гІоинаш».
12.35 — Студенташта-заочникашта лаккхера математика. 2-гІа курс.
13.05 — Іилмни коммунизм. Девелопи социализмo хьаташка хьахаем хьахаеар.
14.05 — Подготовительни отделени лаьлуегІархошта. Математика.
15.15 — «Ремзанние художник». Іилман-популярни фильм.
15.45 — «Мариетта Шагинян». Документальни фильм.
16.15 — Спортивни передача.
16.45 — «Хьа торасонташа».
17.05 — «Нохч-ГІалгІайчу гІоалла».
17.45 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
18.10 — «Ехa минуташ». Іилманпопулярни фильм.
18.45 — Шоаиа хетар. «ГІо дехамча».
19.00 — «Шовзткъе пхелагІа шера Іа а баьІаст ий яха телевизионни дукха сериини документальни фильм. КхоалагІа сери.
20.15 — «Бийса даьъкьала хайла шун бераш!»
20.30 — «Вай обозрени». Передачай политически обозревателa Н. Летунова.
21.00 — М. Джалила цІерагІча оперси балетен Татарски пачхьалкхен театра къоначa солистийн концерт. Казанера передача.
21.40 — «Вулкана тІа йола соне» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм. ШоллагІа сери.

25 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — «Орленок» яхача телестуде юнкораш Социалистически Къахьегама Турпальца «Ленин» яхача дизель - электрохода капитанца Б. А. Кирилловца вІашагІкхетар.
10.05 — «Ахка чакхдоалаш» яха телевизионни художественни фильм. Инстедьича — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Португале кортамукъалеи Денга. Кинопрограмма.
15.20 — «Москвана юхе вІашагІкхетар».
15.50 — «Говза куллаш».
16.20 — Кара-Калпакски АССР искусства мастерий концерт.
17.10 — «Эггара низ болажагІа» яха художественни фильм.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Цхьана къахьегарь» яха телевизионни журнал.
19.45 — Дунен халкъашта юкъера конкурсий лауреата Маруснина кхочашъю операшъяра арии.
20.05 — «Вишаш-текъаш» киниле настройщика яхача телевизионни художественни фильм премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Эрмитаж». «Римски сурт».
22.05 — «Тахан дунен тІа».
22.20 — «Кинопанорама».

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — «Алтайски заповедник бІаьстанара бІаьстанга кхаччалца» яха Іилман - популярни фильм.
8.40, 9.40 — М. Сервантес. «Дон Кихот». 6-гІа класс.
9.10 — Д. Д. Шостакович.
10.10 — Английски мотт.
10.40, 11.40 — Истори. 7-гІа класс.
11.10 — С. Вургуна поэзи.
12.10 — Студенташта-заочникашта. Лаккхера математика. 1-гІа курс.
13.25 — Марксистско - ленински эстетика ларраш. ХІанзарча буржуазни, ревизионистски эстетически концепцешта критика яр.
14.15 — Подготовительни отделени лаьлуегІархошта. Физика.
14.45 — Экран — доре. Дешархошта йола режим.
15.30 — «Сийлахь-боккхача Даймехка» яха хроникаш. «Берлин мукъайнахкхаш баь гІонт» яха 15-гІа фильм.
Экран — хьехархочa.
16.40 — Ботаника. 5-гІа класс.
17.05 — «Къона турпалаш» яха документальни фильм.
17.15 — «Гургал» (нохчий меттала).
17.45 — «Дерригa хар лова». Кинопурнал.
17.55 — «Дакъарий йоакхо болаш». Юртбоахама обозрени.
18.10 — «Нохч-ГІалгІайчу гІоалла».
18.30 — «Заманлоь» (гІалгІай меттала).
19.00 — «Шовзткъе пхелагІа шера Іа а баьІаст ий яха телевизионни дукха серийни документальни фильм. ПиьлагІа сери.
20.15 — «Бийса даьъкьала хайла шун бераш!»
20.30 — Спортивни гимнастиках йола СССР чемпионат. Киевера передача.
21.00 — Горьковски пачхьалкхен филармоне симфонически оркестро кхочашъю М. Коваленко произведенешкара симфонически концерт.
21.40 — «Вулкана тІа йола соне» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм. КхоалагІа сери.

100 МИЛЛИОН ПАССАЖИР ВИГАВ АЭРОФЛОТО

БІаь миллион совгІа пассажир иккo миллион тонн совгІа мовхьаши дІа-юха кхоачадаьд чакхдаьннача шера Советски Союза гражданск авиаце. Нах хьагаргбола, малхбузехьарча эггари йок кхагІи йолча компанеш цхьаннен а ца кхаьча хьона ба из. Аэрофлото баьккха толам, кхетадеш да, шин-шегІа хинна хІама лац. Нагахьа санна чакхъяьннача пятилетке юкъера ларрхІча шера дІа-юха кхиьа мовхьаш 87 миллион тонна боарамо хиннадале, тІеххьарча диъ шера «норма» дикке лакхъеннай. Фегарча наькъа лаа вІашагІийна я хІана мехка 3600 совгІа город.

Авиационни трассий сеть мелла кхаьта яле а (шар дерригней дІоахел 900 эзар километр совгІа да) из дІахо шеръяла торонаш кхоача еннаш. Нагахьа санна чурча динеех дийцача, уж дегІаух Аэрофлото гІулакхаш лоаттаеча сферана СибарегІара, Гаьнарча Малхбоалера, эггара гаьнарча КъилбаседерасихкхадегІаух е нееда хьалхьи комплексаш юкъесоазра чотах. Царна юкъе ба, масала, мехка европейски дакъа центр Чукотка къилбаседехьарча Якстошци нийса Москва — Норильск — Певек яра тІехбІахьа трасса. Цул совгІа, хьаду духхьалара — Москва а союзни республикай столицаш а юстара юта — къаьстъкъьатача городашта юкъера фегара трассаш. Чакхдаьнничa шера Аэрофлото хьабиллар ши тайпара керда фегара никъ. Къилбаседехьарча къулбехьенга кхоачаш мехка гІолла чакхбовлача трассагІа Мурманскерча чкъаьрии луцарий йиш: а хІаьв Ленинграде гІолла Минеральни Воде кхача. Кердача маршруто дукхвал йийзай Тюмень Краснодараца.

ХІанзарча ханара пассажир бе-баша цa хеташ вац, малагІча самолетаца шо гІоргва, фега волаш ше мел кха йоаккхаргья яхараш санна дола дешаш. Цу даьъе а дукха хІамаш даьд Аэрофлото. Шера ялх процент тІаккхийттад ИЛ-62, ТУ-154, ТУ-134 санна йолча сиха лелача а комфортабельни а машинанца дІа-юха кхухьача мовхьий дакъа. ХІаьта хІанз 60 процент дІа а лоаи. Цу тІа а эггара йІаьхагІа йолча маршруташка из дакъа кхы а доккхагІа да — 80 процент совгІа.

— Тховй торонаш дІахо совъялор, — йоах СССР Граждански авиаце министра заместитела Назаров Александра. — ИЛ-86 яха 350 сага моттиг йола аэробус линешки араяларча дува оаха. Аэрофлотага хьаьнхочаш хатт уж машинаш. Гергарча бестташка хьалхара пассажираш чуцирба самолето.

Самолетий парк кердийолаш латт духхьал магистральнечир тІа йьиля ца Іеш, башха дІаьха доаьча моттигерча трассашна а, къаьстта бирса климат йолча районашка, масала, Якутехи Чукотехи дика дуккагІа хиннай Чехословаке хьаяь Л-410 яха машинаш. Цу 17 моттиг йолча «микроавтобусо» шин балхаца хьахьейкад шо дика хилар. Комфортабельни салоно лоаттаду пассажира мел эша хІама. Из самолет леда сферa шерлургья.

Дерригана дунен пассажирски авиаце эггара кІоамагІа йола проблема. Хетаргахьа, из хаоттамах тиша хилар я. Авиаци хаоттам митта бесса хидца а леларгІйолаш хила. Іалама, халонаш эшае цул из кхачийта йиш яц вІхха техникана эггара тІехьа карагІдаьхарий гІонца мара. Цу лостамагІа а дукха къахьег Аэрофлото. ИЛ-62, ТУ-154, ТУ-134 яхача лайнераш тІа оттаю ИКАО 2-гІа категори салеча Іоховча моттига автоматизированно тІаьга средстваш, хІанта аьлча морхаш 30 метрал лаккхагІа йоацаш а бІаргo чулоаца гаьнал 400 метрал тІех йоацаш а долча хьалашка.

ТІа-тІа шерагІа юкъеяхухь полетий кхоламаш лаккхьаьвиера экипажа а лаьттарча персонала а болх аттача боаккхаш дола кердадараш. Къоасттадаь аьлча, ИЛ-62 лдатук тІа чакхйоалаш латт инерциальни автономни навигаци системаца опытни эксплуатаци. Цо чІоагІа аттача йоакхаргъа пилоташа эггара чоалхонча маршрутех ю полеташ, масала, трансконтинентальни линеш тІа. Кхеранале лакхъеш ю нитта фегарча болама автоматизированни дола дара система. Уж юкъаеккхувл авиатрассаш эггара чІоагІегІа вІашш гаргадолаача моттигашка, хьалхарча юкъа Ленинградеи Москвеи аралъяра цу тайпара системаш. ХІаьта дІадахача шера шарца Іолошъяльи кхаьы а йиъ аэропорт — Минеральни Воды, Ростов-на-Дону, Киев, Сочи.

Мехка халкъа боахама дукхагIа доакъош граждански авиаце юкъе а йоанаш дегІайка ниш полаш дац. Аэрофлота мовхьий переаозка икъарча боарамах шин миллиони ах миллиони тоннил дІажмига кІешагІа мовзьаш дип хьалъеш латтача эггара лоархІамегІча гІишлошта кхахьиета гетара сиха дІа кхачиета деша хинно мовхьаш. Граждански авиаце транспортни торонаш чІоагІа шеръяй 40 тоннега кхоачаш доал дола йоккха габаритни контейнераш а техника яхьа йиш болча ИЛ-76 яхача самолето. Мовхьаш кхухьача авиаце сиrалe лелаш даьхача дерригача бихьатех ахаи гирга СибарегІен Гаьнарча Малхбоален хьалъеш латта гІишлош Іепашъяра даьча гІуллакхашта доагІаш да.

Чакхдаьннача шера авиатораша фегара обработка яьюртбоахама лаьтташ 90 миллион гектар совгІа да. Дунен тІарча цхьанна а кхьича мехка долаш хІама дац авиацех селла дукха юрта боахаме пайда ийбар.

Михаил ЧЕРНЫШОВ,
АПН корреспондент.

Тахан — дешархой, кхоана — къахьегамхой

Сага ше лоьш йола профессия, цуннара шин безам масса оагІорахьара тахка а тохна харжа, лиха еза. ТІаккха тІехь - тІайоагІача хани хата шайн а Даьхенна а цу гІуллакхах пайда боккхагІа хургба. Из дика ха а хоийш бехктоаккхе дІаоттадаь ледаду тха школе дешархошта профессиональни лостам баларо гІулакх.

Цу даькъе хьнаре къахьег хьехархоша Фролкина-Пляева Любовь Степановнас, Пляева Іумар-Бика Фатимас, Аношкина Вера Юрьевнас, Шелупцова Надежда Ивановнас, Горданова Абужира Хатиевнас, Нальгиева Хьасан Розос. Шоай хІара уроке яр массехк минута дуьц дешархошта тайп - тайпарча профессех лаьце. Классни сахьаташка дийцар белгалдоаккх тІехьагІа ечи сайренашка. Уж тайпа сайренаш кхет-кхета ю доха, тайп-тайпарча моттигашка къахьегаш бола нах тхоаш долча хьоашалгІа и бийбе.

Нийтта чІоагІ бувзамаш тоссаденнад тха Назранерча № 14, № 27 йолча профессионально - технически училищашца. Цигара мастераш кхет-кхета хул тха школе дешархошта профессиональни лостам баларо хьакъехьа къамаьлаш деш, шоаш болча тха дешархой деша бехаш. Цу болхаца дувладенна да тха юртара тоъяи дукха нагирхой цу училищашка дешаш хилар. Уж чакх а яьха «Электроинструмент» заводе трикотажни фабрике, хьнара къахьегаш хилар. № 27 йолча ГПТУ директора Т. М. Сагова инициативагІа тха школе соахка хьабиллай цу училищан филиал. Цига дешаш я тха юртара школа йистеяьккха яьшна 35 йоІ. Кастта царех хургба лакхи квалифицировани йола болхлой. ХІанзалехьа дика дешаш белгалбаьннай мехкарий: Горчханова Шарипат, Потиева Лейла, Бошалова Лейла, Осканова Аьсет, Осканова Тамара, кхыбараш.

Н. ХАМХОЕВ,
Пхьилекъонгий - Юртарча № 2 йолча юкъерта школа директор.

ЯКУТЕ ГАНЗАШКА БОДА НИКЪ БОЛАШ БА

Дукха кІор, аьшка руда, апатиташ, слюда дола Къулбехьен Якути Транссибирски магистралаца къзача «ДІаьмига БАМ» оалаш йолча 425 километр йІаьхача Байкало-Амурски машиннаькъа меридиальни участкана эксплуатаци е йолаьй. ГлавБАМстроя начальника, СССР транспортни строительства министра заместитела Константин Владимировича Мохортова хетачох, уж хала хиларга диллача шоашта нийсса кхы цхьаькхаш йоаил шоай тайпара километраш я.

Пхе шера магистрала гІишлонхоша хьалдаьккхад 30 миллион кубометр гаргга лаьтта. Становой яхача ломах чакхбьиннаб, 174 тІийк путепроводи йиллай, хьалъяь машинаькъа тІаьи станции массехк разъезди. Трасса дехьа а сехьа а лоамаштеи листача хьун-штей юкъе шІакхда а гІор ца хулча моттиге хьалхалли дукхахьаза вІаштІардаь нахе чубаха шІенаш. школаш, уникаш, больницаш, клубаш йола поселкаш.

Къулбехьен Якутера Беркакит яха станци эггара йоккхагІа яр я «ДІамигача БАМе» чакхдоахача мовхьий боарамга диллача цуица нийсьяла йиш йолаш духхьал Байкало - Амурски магистрала столица йола Тында мара яц. Хьилхара рельсаш Іоэхкадар Беркакит яхача станце шин шу хьалха. ХІанз цига бархІ никъ ба. ХІаьта беррингаш а 18 хургба уж. Шийн хина «ДІамига БАМ» биллаьша йолча хана машиннакъ вІашла хила а ца хиннача Якуте эггара боккхагІа бода транспортни узел хургья Беркакит.

Мехка промышленни районашна хьаха гІишлош материалаш, техника, оборудование йоассае ца езаш йоагІашехьа а юкъарчал доарди дІакхоачаш хІана Нерюнгри ски кІора разреза обогатительни фабрикана, йІохкала электростанце гІишлодъьечеи монтажни майдашка. Цу тІа а кердача машиннаькъо иттазза кІезиглаьа Сибарегіен цу гаьнача районе мовхьаш дІакхоачадаьрга дІадолар. ТІа-тІа дукхагІа хулаш латт цу новкъа юхаха етта эшалонаш а. ДукхагІа цаь кхухьар Нерюнгре коксуюши кІор ба. Хьалхара итташ кхараш токаш хІанзалехьа дІакхеьчай болх беш кІор фоаддана кенашта тІаботта уникальни комплекс йолча Тайжача аскцика тІярчи Восточный яхача порте.

Кхерарча шера 2.5 миллион тонн гаргга энергетически кІор луотба Нерюнгрински разрезо (из эш Чульмански Нерюнгрински ГРЭС-ашта). ХІаьта 1983 шера дена Къулбехьен Якуте кІора комплекса кертера продукци йола коксови концентрат йолаер ття гала.

— ХІана укх сахьате Беркакит яхача станце, — йоах цун начальника Белоусов Виктора. — къахьегаш ба шин бІаь сагал кІезига дукхагІа нах. Кхетадеш да, уж специалисташ кІезига ба. Тхо доггдоахаш да тхоаш долча кхы а болхлой бахкарга. Царна хьалду оаха машиннаькъа поселке чубаха комфортабельни цІенош. ХІаьта ишта — школаш, берий бешамаш, торгови бахача нахе бытовой гІуллакхаш дуи предприятеш.

Беркаките болх беча нахьа юкъера лаьрхІача яьнна ха 26 шу. Кагий нахи мехкарийн тІаьха укх моттиго материальни лаьтташца Іалапаш 1,5—2-зза лаккхагІа да укхаза СССР европейски дакъа тІарчул ийза ю Іеш. Кердача моттиге шийх фу доал хьакха йиш хиларо а.

Виктор ЖУРАВЛЕВ,
АПН корреспондент.

БІАЬСТАН КРОСС

Дахача кІирандийнахьа Черноречьерча Іаьна юкъе хилар традиционни йола бІаьстан республикански кросс. Цига дакъа лоацаш вар «Спартак», «Труд» «Буревестник», «Трудовые резервы» яхача добровольни спортивни обществий 200 совгІа спортсмен.

Командни дачете хьалхара приз «Буревестник» яхача ДСО спортсменашка кхачар.

«Красный молот» завода физкультура методист СССР Салсанов Албек республика рекорд лаьрхІаш йоача хьаял кІезигагІа хи йовеш 12 километр ведар.

ВІашагІкеллай 27 апреле город Фрунзе хургйолча «Правда» яхача газета призаш яхара йолча Еррига Союза кроссе дакъа лоацаргдола Нохч - ГІалгІайчен сборни команда.

СУРТА ТІА: кроссе дакъа лоацараш.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

РАДИО

24 АПРЕЛЬ

6.40 — «Юрт гІиллакхаш а ардаш» (гІалгІай меттала).
7.05 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
7.45 — «Шоана, кхалнах!» яха радиовыпуск (гІалгІай меттала).
8.05 — Юртара коммунисташ (нохчий меттала).
9.30 — Ден темагІа (эрсий меттала).
9.10 — Ашараш.
9.45 — «Дьалхаллатарош». Корреспонденци (гІалгІай меттала).
10.00 — Передачай программа. Хоаттамах йола хоам (эрсий меттала).
10.01 — Иванов — Радкевич — СССР халкъий вахай темагІа йола уортюра (эрсий меттала).
15.20 — «Шего тахкарах» (нохчий меттала).
16.40 — «Микрофонаи Грозне гІолла» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).
18.30 — Хоамаш.

25 АПРЕЛЬ

6.40 — «Юртара Іуйре» (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Советски Эскара йІухой письмойх йола концерт (нохчий меттала).
9.15 — «Атеиста» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
9.35 — Ашараш (гІалгІай меттала).
9.45 — Республика хьайна (гІалгІай меттала).
10.00 — Передачай программа. Хоаттамах йола хоам (эрсий меттала).
15.01 — «ДоттагІий оазаш» (эрсий меттала).
16.10 — Литература. Нохч-ГІалгІайче (нохчий меттала).
16.35 — Хьамсара ашараш (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).
18.30 — Хоамаш.

Хоаттам

Тахан республике тІоалчи Грозне кІезиг - дукха морхаш а йолаш, йоачая а йоацаш, малхбузехьара секунда 7—12 метр чІоагІа мух а хье. Кхаш хилеи фегара температура республике 22—27, Грозне 24—26 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана цхьайолча моттигашка догІа а делхаш, цхьайолча хана тхе в делхаш, тайп - тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 5—10, дийнахьа 18—23 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителана — 9-24-03; белхан секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленносте транспорте — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректорсе — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерей, шоаттен деношка

СФ00172. «Грозненский рабочий» издательствин типографи, Маяковсе, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2234.